

AFDÆKNING AF (MIS)BRUG AF FITNESSDOPINGSTOFFER BLANDT UDSATTE UNGE

**CENTER FOR UNGDOMSSTUDIER
JANUAR 2022**

AFDÆKNING AF (MIS)BRUG AF FITNESSDOPINGSTOFFER BLANDT UDSATTE UNGE

© CUR og forfatterne, 2022
Mette Michelsen, Nanna P. Bugge & Stephanie Y. M. Jensen

Finansiering: Undersøgelsen er finansieret af Anti Doping Danmark

Undersøgelsen kan frit citeres med kildeangivelse.

Center for Ungdomsstudier (CUR)

Peter Bangs Vej 7A
2000 Frederiksberg
www.cur.nu

TAK TIL ...

... de mange informanter (forskere, konsulenter, rådgivere, pædagoger, ledere, formænd mm. - men særligt de unge-informanter, der har repræsenteret undersøgelsens målgruppe), som på forskellig vis har bidraget med deres viden, erfaring og perspektiver inden for undersøgelsesområdet.

Indholds- fortegnelse

RESUME AF UNDERSØGELSENS HOVEDPUNKTER	5
Afdækning af omfang	5
Forståelse af målgruppen: motiver og potentiel risikogruppe	6
Bud på relevante indsatsområder	6
1.0 INDLEDNING	7
1.1 Indhold i rapport	7
1.2 Begrebsafklaring	7
Bosteder	7
Fitnessdopingstoffer	7
Udsatte unge	7
1.3 Karakteristik af målgruppen	7
2.0 METODISK TILGANG I UNDERSØGELSE	9
2.1 Spørgeskemaundersøgelsen	9
2.2 Interviews med fagprofessionelle	9
2.3 Interviews med målgruppen	9
3.0 OMFANG AF FITNESSDOPINGSTOFFER BLANDT UDSATTE UNGE	10
3.1 Spørgeskemaundersøgelse – hvor udbredt er brugen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge?	10
3.1.1 "Har du en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt unge i udsatte positioner?"	10
3.1.2 "Hvor udbredt vurderer du, at fitnessdopingstoffer er blandt de unge i udsatte positioner, som du møder i dit arbejde?"	11
3.1.3 "Har du inden for de seneste år fået kendskab til konkrete sager, hvor unge i udsatte positioner selv har brugt fitnessdopingstoffer?"	12
3.1.4 "Hvor mange sager har du kendskab til?"	13
3.1.5 "Er det din oplevelse/vurdering, at nogle af de unge, som du arbejder med, har en omgangskreds, som bruger fitnessdopingstoffer?"	13
3.1.6 Opsamling på fagpersoners vurdering af udbredelsen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge (kvantitativt data)	14
3.2 Interviews: Hvor udbredt er brugen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge?	15
3.2.1 Vurdering af udbredelse ifølge fagpersoner på bosteder	15
3.2.2 Vurdering af udbredelse ifølge organisatoriske sammenhænge, der beskæftiger sig med anbragte unge	15
3.2.3 Vurdering af udbredelse ifølge øvrige organisatoriske sammenhænge og kommunale tilbud	15
3.2.4 Opsamling på fagpersoners vurdering af udbredelsen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge (kvalitativt data)	16
3.2.5 Vurdering af udbredelse ifølge målgruppen (udsatte unges)	16
3.3 Opsamling på vurdering af udbredelse	16
4.0 MOTIVER FOR BRUG AF FITNESSDOPINGSTOFFER	17
4.1 Indre faktorer (selvværd og succesoplevelser)	17
4.2 Sociale faktorer (fællesskab og status)	18
4.2.1 Fitnessdopingstoffer som en adgangsbillet til fællesskabet	18
4.2.2 Store muskler giver status	19
4.3 Samfundsmæssige faktorer (kropsideal)	19
4.4 Opsamling på motiver for brug af steroider	21
5.0 Nuancering af de fremlagte perspektiver omkring (mis)brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge	21
5.1 Steroider er i dag mere udbredt på tværs af sociale lag	21

5.2 Nuancering af målgruppen som potentielle (mis)brugere af fitnessdopingstoffer	22
5.2.1 Manglende interesse for og overskud til (styrke)træning	22
5.2.2 Økonomi	23
5.2.3 Manglende rus	24
5.3 Opsamling på nuancering af informanternes perspektiver	24
6.0 RELEVANTE INDSATSOMRÅDER	25
6.1 Er der behov for en forebyggende indsats?	25
6.1.1 Hvilke overvejelser har bosteder i forhold til behovet for en forebyggende indsats?	26
6.1.2 Vurderer målgruppens unge, at der er behov for en indsats?	26
6.1.3 Opsamling vedrørende en vurdering af behovet for indsats	27
6.2 Opmærksomhedspunkter i forhold til indsats for målgruppen	27
6.2.1 Opsummering i forhold til opmærksomhedspunkter	28
6.3 Bud på den gode, forebyggende indsats - "Oplysning, oplysning, oplysning!"	28
6.3.1 Hvor/hvem bør oplysningsindsatser komme fra?	29
6.3.2 Hvordan bør oplysning til målgruppen udtænkes?	32
7.0 FORSKERPERSPEKTIVER PÅ MÅLGRUPPEN OG DEN GODE INDSATS	34
7.1 Forståelse af målgruppen: YOLO-typen i forhold til udsatte unge	34
7.2 Er det nødvendigt med en indsats målrettet unge i udsatte positioner?	35
7.2.1 Hvor finder den gode indsats sted?	36
7.2.2 Hvem kan/bør have samtaler med de unge om fitnessdopingstoffer?	36
7.3 Forskerens bud på forebyggende indsats i forhold til målgruppen af udsatte unge	37
8.0 OPSAMLENDE PERSPEKTIVER	38
9.0 ANBEFALINGER	39
9.1 Anbefaling #1: Øget og konkret oplysning til relevante fagpersoner	39
9.2 Anbefaling #2: Flere og bedre efterværnstilbud	39

LITTERATURLISTE
BILAG

RESUME AF UNDERSØGELSENS HOVEDPUNKTER

Afdækning af omfang

Overordnet er det væsentligt at slå fast, at det ikke er muligt at sige, hvor udbredt (mis)brug af fitnessdopingstoffer er blandt udsatte unge, ligesom det ikke er muligt at sige noget om brugen blandt den generelle befolkning. Overordnet er det dog en problematik, som fagpersoner genkender enten her og nu, eller som de kan se en potentiel udfordring i, når de unge bliver ældre og f.eks. ikke længere er tilknyttet bosteder.

Baseret på spørgeskemaundersøgelsen (på i alt 120 besvarelser) kan vi overordnet sige, at:

... to ud af tre (66,7%) af respondenterne har enten en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, eller anser det som sandsynligt.

... hver femte (19,2%) svarer 'Ved ikke' til spørgsmålet om, hvorvidt de har en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge.

... andelen af respondenter, som i høj eller nogen grad oplever, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, er større blandt respondenter fra bosteder og kommunalt ansatte, der arbejder tæt på målgruppen, sammenlignet med ledere og konsulenter/rådgivere.

... 12,5% af respondenterne vurderer, at ingen af de udsatte unge, som de møder i deres arbejde, bruger fitnessdopingstoffer. Hovedparten (44,2%) af respondenterne vurderer, at under 5% af de udsatte unge bruger fitnessdopingstoffer. 17,5% af respondenterne vurderer udbredelsen til at være over 5% af de unge. En fjerdedel (25,8%) af respondenterne svarer 'ved ikke'.

... til spørgsmålet om, hvorvidt man inden for de seneste år har fået kendskab til konkrete sager med udsatte unge, der har brugt fitnessdopingstoffer, svarer en fjerdedel (24,2%) af respondenterne "ja", mens de øvrige svarer "nej". En større andel af respondenter fra bosteder og kommunalt ansatte, der arbejder tæt på målgruppen, kender til konkrete sager sammenlignet med ledere og konsulenter/rådgivere.

Generelt indikerer interviews med fagpersoner ikke, at (mis)brug af fitnessdopingstoffer er et udbredt problem. To bosteder genkender problematikken, mens de øvrige kontaktede bosteder, organisatoriske sammenhænge og kommunale tilbud ikke genkender problematikken i deres arbejde¹.

Interviews med unge i målgruppen af udsatte unge viser, at fire informanter kun i lav grad eller slet ikke genkender problematikken. To genkender problematikken, hvoraf én overvejende ser det i kriminelle miljøer, mens den anden både ser det i og uden for sådanne miljøer blandt udsatte unge.

¹ Her er det værd at bemærke, at ifølge litteraturen påbegynder 78% af steroidbrugere deres (mis)brug efter, at de fylder 20 år.

Forståelse af målgruppen: motiver og potentiel risikogruppe

Baseret på perspektiver fra fagprofessionelle og udsatte unge ses tre overordnede kategorier af centrale motivationsfaktorer for, at unge starter på steroider:

- a) indre motivationsfaktorer i form af dårligt selvværd og manglende succesoplevelser
- b) sociale motivationsfaktorer i form af at søge ind i et fællesskab og opnå øget status
- c) samfundsmæssige faktorer i form af særlige kropsidealer

Disse motivationsfaktorer er ikke kun gældende for udsatte unge, men fagpersoner ræsonnerer, at motiverne er stærkere for målgruppen af udsatte unge.

En central pointe ifølge en gruppe af fagpersoner er, at det er væsentligt at have en nuancering/differentiering af målgruppen 'udsat' for øje, da en gruppe af udsatte unge befinder sig i en så svær position, at de hverken har interessen for eller midlerne (økonomisk og mentalt) til at påbegynde og "gennemføre" et (mis)brug.

Der synes at være en udbredt bevidsthed om, at målgruppen af udsatte unge kan være i særlig risiko for potentielt brug af fitnessdopingstoffer efter endt ophold på bosteder.

Bud på relevante indsatsområder

37,1% af de fagprofessionelle, som har en oplevelse af, at der i høj eller nogen grad eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, vurderer, at brugen af steroider er i et omfang, der kræver en målrettet indsats.

Blandt fagpersoner og udsatte unge ses generelt mest positivt på en forebyggende indsats, hvor det gennemgående budskab er 'oplysning'. En indsats med forløb i folkeskolen vil ramme den brede befolkning, mens dialog synes at være den gode tilgang til unge på bosteder. Derudover nævnes brugen af sociale medier til at ramme målgruppen af unge, samt at bruge tidligere brugere som førstehåndsberetninger om konsekvenser ved misbrug. Fitnesscentre nævnes også som indsatsområde.

En forsker inden for forebyggelse af motionsdoping peger både på potentialet i at ramme bredt ved at have fokus på generel kropsoptagelse og -tilfredshed i folkeskolen samt på relevansen af at tænke forebyggende indsatser i fitnesscentre. Derudover peger han på, at en mere individuel tilgang baseret på dialog, nysgerrighed og forståelse vil være oplagt med henblik på målgruppen af udsatte unge.

1.0 INDLEDNING

I denne rapport fremlægges de resultater, som Center for Ungdomsstudier har fundet i en afdækning af, hvorvidt unge i udsatte positioner er i særlig risiko for brug af anabole steroider og andre lignende fitnessdopingstoffer. Formålet med undersøgelsen har været at afdække, hvorvidt der er (mis)brug af anabole steroider og andre dopingstoffer blandt unge i udsatte positioner, samt om det er i et omfang, der kræver en målrettet indsats, og i givet fald hvilken indsats, der vil være relevant.

1.1 Indhold i rapport

På baggrund af en spørgeskemaundersøgelse samt interviews med både fagprofessionelle (herunder bl.a. organisatoriske sammenhænge, forskere, konsulenter fra bl.a. SSP og rusmiddelbehandling, ansatte og ledere på bosteder) og unge i målgruppen, præsenteres undersøgelsens forskellige perspektiver med henblik på at give en vurdering af omfang af undersøgelsesfeltet samt eventuelle behov for indsats på området.

Til sidst i rapporten præsenteres konkrete bud på indsatser, som kommer fra både et unge-/brugerperspektiv og fra et fagprofessionelt perspektiv. Dette nuanceres afslutningsvis med perspektiver fra en forsker inden for området 'forebyggelse af motionsdoping'.

1.2 Begrebsafklaring

For at ensrette og lette læsningen, vil vi her skitsere de betegnelser, vi skriver undervejs i rapporten, og hvad disse dækker over:

Bosteder

I rapporten bruges 'bosted' som fællesbetegnelse for de forskellige anbringelsesformer, vi har haft kontakt til i forbindelse med nærværende undersøgelse. 'Bosted' dækker over følgende: opholdssteder og døgninstitutioner; sikrede og åbne afdelinger; og private og offentlige tilbud fordelt i hele landet.

Fitnessdopingstoffer

I rapporten bruger vi i udgangspunktet 'fitnessdopingsstoffer' som samlet betegnelse for de ulovlige stoffer, som typisk anvendes i fitnesscentre for at forbedre udseendet (Vinther & Johannisson, 2020), herunder anabole androgene steroider. I litteraturoverblik (bilag 2) bruges dog betegnelsen 'AAS' for anabole andregene steroider, da denne er mere udbredt i den empiriske litteratur.

Udsatte unge

Vi er opmærksomme på, at den korrekte betegnelse for denne gruppe af unge, som rapporten omhandler, er 'unge i udsatte positioner'. Af hensyn til at lette læsningen vil vi referere til gruppen som 'udsatte unge'.

1.3 Karakteristik af målgruppen

Det er svært at definere og afgrænse, hvornår der er tale om at være 'udsat ung', idet 'udsathed' kan skyldes mange ting og komme til udtryk på forskellige måder. Ifølge VIVE (2016) bruges 'udsat' typisk om grupper af mennesker, der befinder sig på kanten af samfundet. Det gør de, fordi de enten socialt, økonomisk eller helbredsmæssigt ikke har de samme muligheder og ressourcer, som andre i Danmark. Med udgangspunkt i dette samt den beskrivelse af henholdsvis ny og klassisk udsathed, som præsenteres i boksen nedenfor, er afsættet for undersøgelsens målgruppe i udgangspunktet en klassisk forståelse af udsathed.

De unge, som vi har interviewet i forbindelse med undersøgelsen, er i alderen 15-25 år, og har enten tidligere været tilknyttet et bosted eller befinder sig aktuelt på et.

Bosteder har ofte en aldersgrænse op til 18 år, men med mulighed for 'efterværn'. Den kommunale ungeindsats (KUI), som undersøgelsens spørgeskema er sendt ud til, henvender sig til unge under 25 år.

Når vi har bedt undersøgelsens fagprofessionelle informanter om at beskrive denne målgruppe af unge, som synes at være i særlig risiko for (mis)brug af fitnessdopingstoffer, er følgende karakteristikkere gennemgående: lav trivsel, lavt selvværd, søger efter fællesskab, mangler generelt sunde rollemodeller og udviser risikovillig adfærd. Disse karakteristikkere stemmer overens med beskrivelsen af YOLO-typen (se bl.a. bilag 2), som er beskrevet i Christiansen et al. (2016).

Se bilag I for yderligere information om de unge informanter i undersøgelsen.

Karakteristik af udsathed: ny og klassisk forståelse

I forhold til en karakteristik af udsathed vil vi gøre opmærksom på, at der er en stigende bevidsthed om, at udsathed kan og bør ses i et bredere lys, end den forståelse, vi ofte har af det at være 'udsat'.

I takt med den stigende mistrivsel, der især ses blandt unge, peges der på, at udsathed potentielt kan ramme bredt i ungegruppen. I en analyse af unges (mis)trivsel, hvor man forsøger at give en mere nuanceret forståelse af psykisk mistrivsel, ses dette i tæt sammenhæng med mere klassiske former for udsathed i ungdomslivet (Katznelson et al. 2021). Her skelnes mellem den 'klassiske' forståelse af udsathed med parametre som manglende uddannelse, risiko for ledighed, udsatte bolig- og familieforhold, fattigdom mm. og den 'nye' forståelse af udsathed, der kan forstås som et bredere kulturelt og socialt fænomen, der ses på tværs af sociale lag, og som i realiteten kan ramme alle unge. Denne nye form for udsathed synes kulturelt at kunne kobles til oplevelser af pres, høje forventninger og præstation, og kan således forstås som et "fænomen", når unge oplever et stort præstations- og forventningspres i såvel uddannelsessystemet som i ungdomslivet generelt (Katznelson et al. 2021).

Senere i rapporten peges der på, at fagprofessionelle i højere grad end tidligere ser, at brugen af fitnessdopingstoffer ses på tværs af sociale lag, hvorfor det vil være relevant at overveje, hvorvidt gruppen af (ny) udsatte unge reelt (også) udgør en risiko for brug af fitnessdopingstoffer. Dette perspektiv stemmer overens med nyere forskning inden for motionsdoping, der peger på forskellige typer af brugere og forskellige motiver for brug – se bilag 2.

AAS-brug i kriminelle miljøer

Både fagprofessionelle og unge i målgruppen giver udtryk for, at AAS-brug synes at være meget udbredt blandt den gruppe af udsatte unge, der befinder sig i og omkring organiserede, kriminelle miljøer, hvor det anses som en nødvendighed at være stor og se "frygtindgydende" ud. Når vi spørger ind til perspektiver omkring (mis)brug, peger svar fra survey og interviews derfor ofte i denne retning. Det er dog ikke et "spor", vi forfølger i denne undersøgelse, men koncentrerer derimod vores undersøgelse mod den gruppe af udsatte unge, der i udgangspunktet ikke er involveret i kriminelle miljøer. To af de interviewede unge har dog været i berøring med kriminelle miljøer (én er tidligere straffet), og nogle af de interviewede bosteder har ligeledes unge, som er anbragt grundet deres kriminelle adfærd. Pointer fra disse interviewpersoner er inddraget i rapporten, når de synes at være af generel karakter og ikke særegent for kriminelle, udsatte unge.

2.0 METODISK TILGANG I UNDERSØGELSEN

Undersøgelsens datagrundlag udgøres af interviews med 6 udsatte unge og 56 fagprofessionelle samt en spørgeskemaundersøgelse med 120 besvarelser fra fagprofessionelle. Alle fagprofessionelle beskæftiger sig på forskellig vis med målgruppen af udsatte unge.

2.1 Spørgeskemaundersøgelsen

På baggrund af ønsket om at afdække omfang samt bevæggrunde for (mis)brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, har vi udsendt et survey gennem 1) Landsorganisationen for Sociale Tilbud (LOS), som organiserer 500 ikke-offentlige bo- og skolebehandlingstilbud over hele landet, 2) SSP-ansatte i alle landets kommuner og 3) den kommunale ungeindsats (KUI) i alle landets kommuner. Modtagere af survey er blevet opfordret til at videresende undersøgelsen blandt relevante kollegaer.

Respondenter i survey fordeler sig således:

Funktion/stilling	Antal respondenter
Ansæt ved bosted	17
Kommunal ansat (SSP/KUI)	103
I Alt	120

Respondenter fra kommuner er yderligere inddelt efter tre forskellige stillingsbetegnelser/funktioner: 'leder', 'arbejder tæt på målgruppen' (f.eks. SSP) og 'konsulent/rådgiver'. Denne kategorisering er lavet på baggrund af respondenternes egen selvrapporterede stillingsbetegnelse, hvor vi har kategoriseret disse ud fra en vurdering af, i hvor høj grad de gennem deres jobfunktion er i kontakt med målgruppen (Se bilag 4).

Respondenter fra bosteder er ikke inddelt i underkategorier, da det er vores vurdering, at alle ansatte på et bosted har tæt kontakt til de unge, uagtet om man er leder eller pædagog.

Respondenterne er fordelt i alle landets regioner, nogle er dog stærkere repræsenteret end andre.

Bilag 3 viser en oversigt over den geografiske fordeling af respondenter samt kategorisering efter stillingsbetegnelse.

2.2 Interviews med fagprofessionelle

Vi har interviewet 56 fagpersoner fra henholdsvis bosteder, organisatoriske sammenhænge, kommunale tilbud (herunder SSP) samt videnscentre/forskere.

Gennem interviews har vi afdækket fagpersonernes vurdering af omfang blandt målgruppen, risiko for påbegyndelse af brug, bevæggrunde for brug samt bud på relevante indsatsområder.

Informanter fra bosteder er fordelt på alle landets regioner, og er repræsenteret ved både sikrede og åbne samt private og offentlige tilbud.

Bilag I viser et samlet overblik over de fagprofessionelle, der er blevet interviewet.

2.3 Interviews med målgruppen

Foruden interview af fagprofessionelle har vi også interviewet fem unge mænd og en ung kvinde i alderen 15-25 år, som bor eller har boet på et bosted. De unge har i forskellig grad kendskab til fitnessdopingstoffer: Én informant har tidligere selv taget steroider og været involveret i salg af disse, to havde en omgangskreds, hvor steroider var henholdsvis meget og lidt udbredt, og tre havde lavt eller næsten intet kendskab til disse stoffer. Bilag I giver et overblik over de interviewede unge i målgruppen.

Bemærkning vedrørende målgruppen af unge-informanter

Det har været undersøgelsens ambition at få de unges perspektiv på undersøgelsesfeltet. Udsatte unge er dog en svær målgruppe at få i tale. Flere af målgruppens unge er ofte i kontakt med forskellige instanser og skal forholde sig til sin situation, og de er derfor "mættet" af interviews og samtaler. Vi er undervejs i undersøgelsen stødt på unge, som ikke ønsker at deltage, og især ledere på bosteder, som (ud fra et hensyn om at "beskytte" de unge mod for mange henvendelser udefra) ikke ønsker, at deres unge skal involveres i flere samtaler end højest nødvendigt.

3.0 OMFANG AF FITNESSDOPINGSTOFFER BLANDT UDSATTE UNGE

På baggrund af spørgeskemaundersøgelse og interviews med fagpersoner og unge vil vi i det følgende fremlægge informanternes vurdering af omfanget af brugen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge.

Spørgeskemaet er sendt ud til bosteder og kommunalt ansatte såsom f.eks. SSP-medarbejdere og socialrådgivere (læs mere herom i rapportens metodeafsnit).

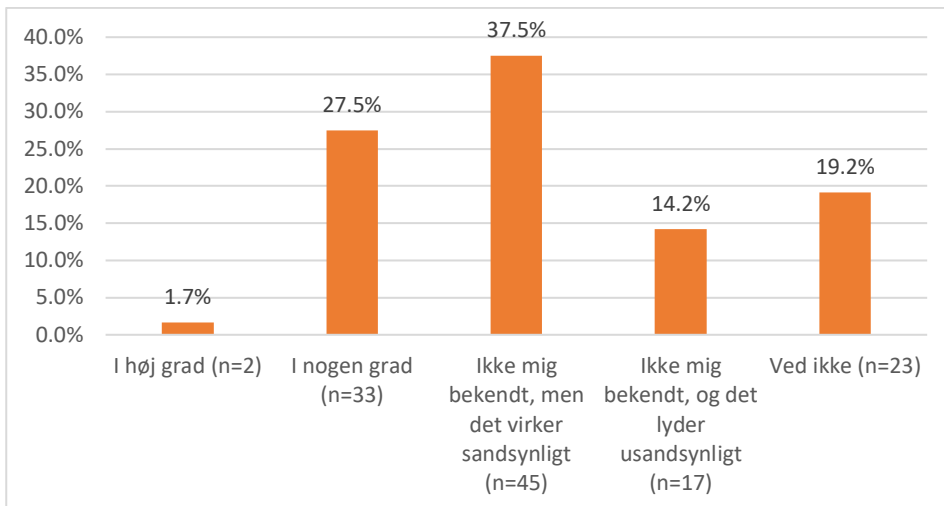
I forhold til det kvantitative data fra spørgeskemaundersøgelsen, som fremlægges i nærværende rapport, er det vigtigt at understrege, at de kvantitative resultater er baseret på 120 besvarelser, og er dermed ikke repræsentativt for fagprofessionelle, der arbejder med udsatte unge. Indsigterne fra spørgeskemaet skal bidrage til at give et indblik i fagpersoners oplevelser med undersøgelsesfeltet. Efterfølgende nuanceres disse indsigter med perspektiver fra de kvalitative interviews med relevante fagprofessionelle og udsatte unge, som bidrager med mere dybdegående indsigter i forhold til at kvalificere en vurdering af omfanget af brugen.

3.1 Spørgeskemaundersøgelse – hvor udbredt er brugen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge?

I dette afsnit vil vi fremlægge de besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen, der omhandler omfanget af brugen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge. Respondenter fra kommuner er inddelt i tre forskellige stillingsbetegnelser: 'leder', 'arbejder tæt på målgruppen' (f.eks. SSP) og 'konsulent/rådgiver'. Denne kategorisering er lavet på baggrund af respondenternes egen selvrapporterede stillingsbetegnelse, hvor vi har kategoriseret disse ud fra en vurdering af i hvor høj grad de gennem deres jobfunktion er i kontakt med målgruppen.

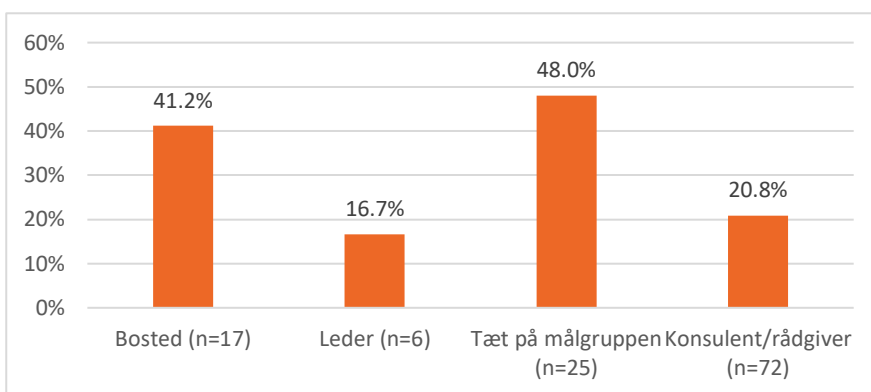
3.1.1 "Har du en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt unge i udsatte positioner?"

Fagprofessionelle kan have en fornemmelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer, uden at de nødvendigvis er sikre på det eller kender til specifikke sager. For at få en indikator på denne fornemmelse blandt fagfolk har vi stillet spørgsmålet: *Har du en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt unge i udsatte positioner?* Besvarelserne ses i tabel 1, hvor 'n' angiver antallet af respondenter. 1,7% af respondenterne svarer, at de i høj grad har en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge. 27,5% har svaret 'i nogen grad', og 37,5% har svaret 'ikke mig bekendt, men det virker sandsynligt'. 14,2% er ikke bekendt med, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge og mener, at det lyder usandsynligt. 19,2% svarer 'ved ikke'. To ud af tre (66,7%) af respondenterne har således enten en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, eller anser det som sandsynligt.

Tabel 1: Har du en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt unge i udsatte positioner? N=antal respondenter i denne svarkategori.

Andelen af respondenter, som i høj eller nogen grad oplever, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, er større blandt respondenter fra bosteder og kommunalt ansatte, som er kategoriseret som 'tæt på målgruppen' sammenlignet med 'ledere' og 'konsulenter/rådgivere' (se tabel 2).

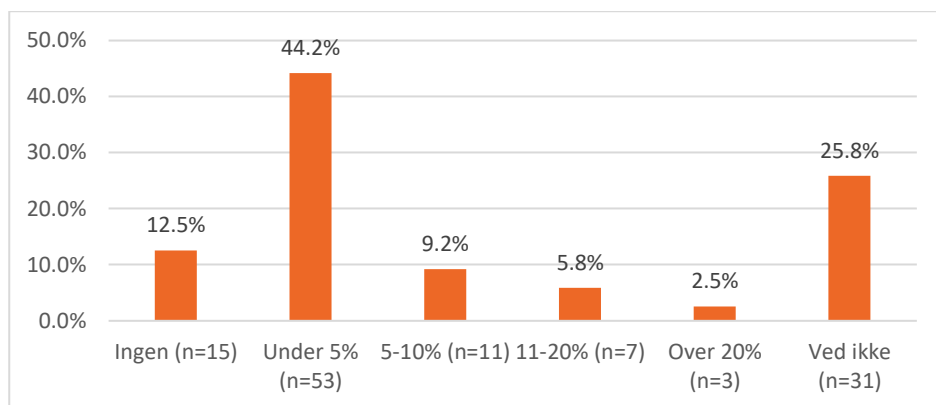
Tabel 2: Har du en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt unge i udsatte positioner? Krydset med stillingsbetegnelse. Viser kun andelen, som har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad". N=antal respondenter, som procenten er baseret på.

Der ses ikke en tendens til, at andelen af respondenter, som oplever, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, er større eller mindre blandt respondenter, som arbejder med unge fra større byområder (f.eks. hovedstadsområdet, Aarhus, Odense eller Aalborg). Der synes således ikke at være en sammenhæng mellem oplevelsen af brug af steroider blandt udsatte unge, og hvorvidt man arbejder med unge fra større byområder (se bilag 3).

3.1.2 "Hvor udbredt vurderer du, at fitnessdopingstoffer er blandt de unge i udsatte positioner, som du møder i dit arbejde?"

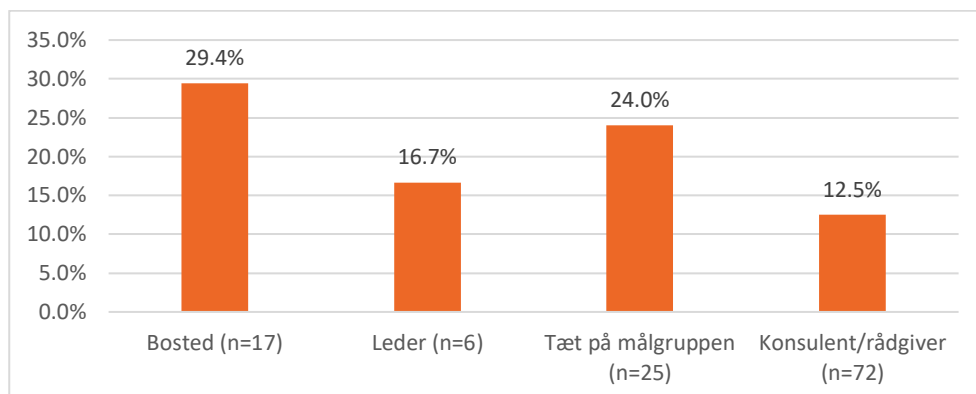
For at få indblik i, hvor stor en andel af de udsatte unge, som de fagprofessionelle arbejder med, der bruger steroider, har vi spurgt: "Hvor udbredt vurderer du, at fitnessdopingstoffer er blandt de unge i udsatte positioner, som du møder i dit arbejde?" Besvarelsene ses i tabel 3.

12,5% af respondenterne vurderer, at ingen af de udsatte unge, som de møder i deres arbejde, bruger fitnessdopingstoffer. Hovedparten (44,2%) af respondenterne vurderer, at under 5% af de udsatte unge bruger fitnessdopingstoffer. 17,5% af respondenterne vurderer udbredelsen til at være over 5% af de unge, de møder i deres arbejde. En fjerdedel (25,8%) af respondenterne svarer 'ved ikke'.

Tabel 3: Hvor udbredt vurderer du, at fitnessdopingstoffer er blandt de unge i udsatte positioner, som du møder i dit arbejde? N=antal respondenter i denne svarkategori.

Sammenligner vi de fire kategorier af stillingsbetegnelser, er der en større andel af respondenter fra bosteder og kommunalt ansatte, der er 'tæt på målgruppen', som vurderer, at minimum 5% af de udsatte unge, som de arbejder med, bruger steroider, sammenlignet med 'ledere' og 'konsulenter/rådgivere' (se tabel 4). Andelen af 'ledere' og 'konsulenter/rådgivere', som svarer 'ved ikke' er større end andelen af respondenterne fra bosteder og kommunalt ansatte (se bilag 3).

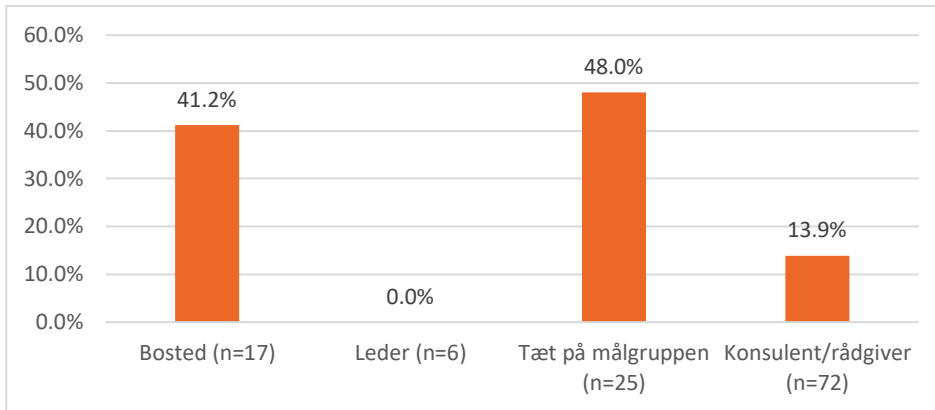

Tabel 4: Hvor udbredt vurderer du, at fitnessdopingstoffer er blandt de unge i udsatte positioner, som du møder i dit arbejde? Krydset med stillingsbetegnelse. Viser kun andelen, som har svaret enten "5-10%", "11-20%" eller "Over 20%". N=antal respondenter, som procentindsatsen er baseret på.

3.1.3 "Har du inden for de seneste år fået kendskab til konkrete sager, hvor unge i udsatte positioner selv har brugt fitnessdopingstoffer?"

For at kunne afdække hvor mange fagprofessionelle, som reelt kender til konkrete sager med udsatte unge, der har brugt fitnessdopingstoffer, har vi spurgt: *Har du inden for de seneste år fået kendskab til konkrete sager, hvor unge i udsatte positioner selv har brugt fitnessdopingstoffer?* Her svarer en fjerdedel (24,2%) af respondenterne 'Ja' og tre ud af fire (75,8%) af respondenter svarer 'Nej'.

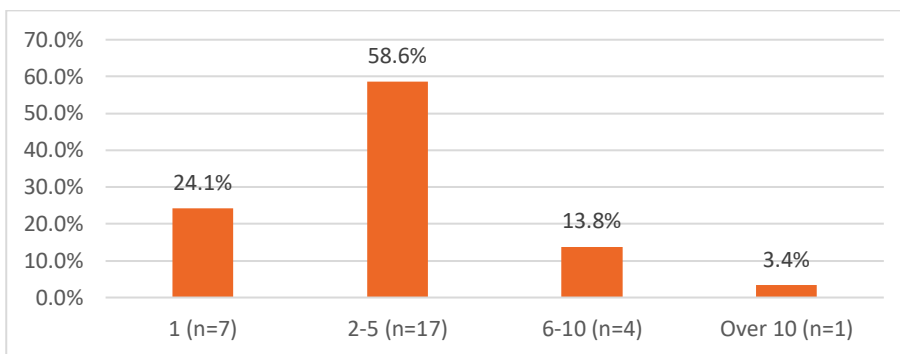
Som tabel 5 viser, kender en større andel af respondenter fra henholdsvis bosteder og kommunalt ansatte, som er 'tæt på målgruppen', til konkrete sager sammenlignet med 'ledere' og 'konsulenter/rådgivere'.

Tabel 5: Har du inden for de seneste år fået kendskab til konkrete sager, hvor unge i udsatte positioner selv har brugt fitnessdopingstoffer? Krydset med stillingsbetegnelse. Viser kun andelen, som har svaret "ja". N=antal respondenter, som procentsatsen er baseret på.

3.1.4 "Hvor mange sager har du kendskab til?"

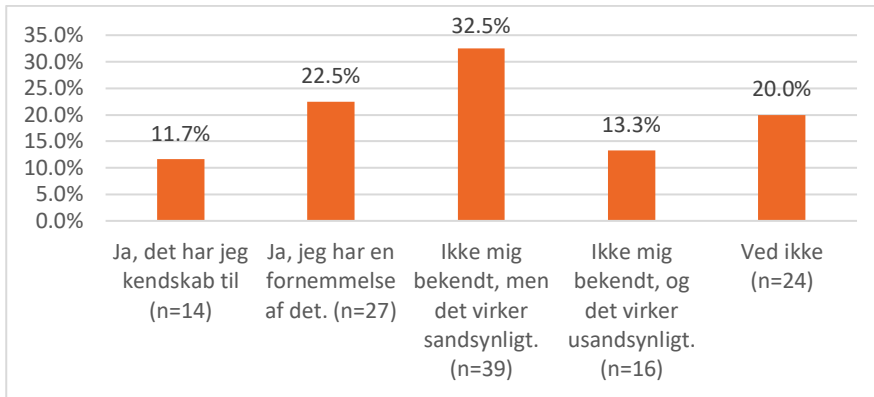
De respondenter, som har kendskab til konkrete sager, er blevet spurgt: *Hvor mange sager har du kendskab til?* Besvarelsenerne ses i tabel 6, som viser, at 24,1% af respondenterne har svaret, at de har kendskab til en enkelt sag. Hovedparten (58,6%) har svaret, at de har kendskab til 2-5 sager. 17,2% har kendskab til mere end 5 sager.

Tabel 6: *Hvor mange sager har du kendskab til?* Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, som har angivet, at de har kendskab til konkrete sager. N=antal respondenter i denne svarkategori.

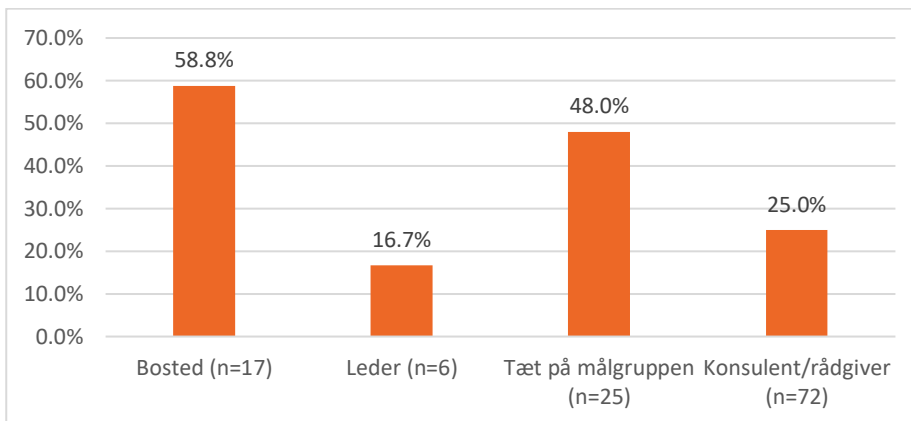
3.1.5 "Er det din oplevelse/vurdering, at nogle af de unge, som du arbejder med, har en omgangskreds, som bruger fitnessdopingstoffer?"

For at få kendskab til, hvorvidt fitnessdopingstoffer er udbredt i de unges omgangskreds, har vi spurgt: *Er det din oplevelse/vurdering, at nogle af de unge, som du arbejder med, har en omgangskreds, som bruger fitnessdopingstoffer?* Besvarelsenerne ses i tabel 7 og fordeler sig således, at en tredjedel (34,2%) af respondenterne har kendskab til eller en fornemmelse af, at nogle af de udsatte unge har en omgangskreds, som bruger fitnessdopingstoffer. En tredjedel (32,5%) har ikke kendskab til det, men ser det som sandsynligt. 13,3% af respondenterne svarer 'Ikke mig bekendt, og det virker usandsynligt'. 20% af respondenterne svarer 'Ved ikke'.

Tabel 7: Er det din oplevelse/vurdering, at nogle af de unge, som du arbejder med, har en omgangskreds, som bruger fitnessdopingstoffer? N=antal respondenter i denne svarkategori.

Sammenligner vi kategorisering af stillingsbetegnelser, er der en større andel af respondenter fra bosteder og kommunalt ansatte, der er 'tæt på målgruppen', som vurderer, at de har kendskab til eller en fornemmelse af, at nogle af de udsatte unge har en omgangskreds, som bruger fitnessdopingstoffer (se tabel 8).

Tabel 8: Er det din oplevelse/vurdering, at nogle af de unge, som du arbejder med, har en omgangskreds, som bruger fitnessdopingstoffer? Krydset med stillingsbetegnelse. Viser kun andelen, som har svaret "Ja, det har jeg kendskab til" eller "Ja, jeg har en fornemmelse af det." N=antal respondenter, som procentdelen er baseret på.

3.1.6 Opsamling på fagpersoners vurdering af udbredelsen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge (kvantitativt data)

Ovenstående er en beskrivelse af de besvarelser fra spørgeskemaundersøgelsen, som berører omfanget af brugen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge. Afsnittet viser, at der findes varierende oplevelser af og konkret kendskab til udbredelsen af fitnessdopingstoffer blandt fagprofessionelle. Det er væsentligt at bemærke, at der umiddelbart synes at være en sammenhæng mellem stillingsbetegnelse og vurderingen af udbredelsen af steroider blandt udsatte unge. Dette ses ved, at en større andel af de fagprofessionelle, som er tæt på de unge enten gennem bosteder eller kommunalt arbejde, i høj eller nogen grad har en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, sammenlignet med 'ledere' og 'konsulenter/rådgivere'. Derudover har en større andel af de fagprofessionelle, som er tæt på de unge i målgruppen enten gennem bosteder eller kommunalt arbejde, kendskab til konkrete sager.

En mulig forklaring på dette kan være, at denne gruppe af fagpersoner generelt har større kendskab til de unges hverdag og derved er i tættere berøring med dem. En anden forklaring kan være, at denne gruppe af fagprofessionelle beskæftiger sig med en ungegruppe, som kan være i større risiko for at tage fitnessdopingstoffer.

3.2 Interviews: Hvor udbredt er brugen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge?

I dette afsnit beskriver vi indsigterne fra interviews i forhold til at afdække, hvor udbredt brugen af fitnessdopingstoffer er blandt udsatte unge. Først præsenteres indsigterne fra interviewene med fagprofessionelle fra bosteder og organisatoriske sammenhænge. Dernæst præsenteres pointerne fra interviews med seks udsatte unge.

Det skal understreges, at dette afsnit omhandler, hvorvidt de fagprofessionelle oplever, at de udsatte unge, som de beskæftiger sig med, på nuværende tidspunkt benytter fitnessdopingstoffer. Da en stor andel af disse unge ofte er under 20 år, og dermed under gennemsnitsalderen for "normalbilledet" af steroidbrugere, vil vi senere i rapporten vurdere, hvorvidt de udsatte unge kan betragtes som værende i risiko for steroidbrug senere i livet.

3.2.1 Vurdering af udbredelse ifølge fagpersoner på bosteder

Vi har interviewet 14 bosteder om deres erfaringer med fitnessdopingstoffer blandt deres unge. To af disse havde oplevet, at deres unge selv tog eller videresolgte fitnessdopingstoffer. Det ene af disse bosteder har enkelte gange konfiskeret doping, som var smidt ind på bostedet, men opfatter det ikke som en større problematik på stedet. Det andet bosted oplever, at ca. 1/20 af deres drenge i alderen 17-23 år bruger fitnessdopingstoffer i en periode. Det gælder primært unge, som er i efterværn og dermed er ældre end unge i bostedstilbud. De øvrige af de i alt 14 bosteder, som vi har været i kontakt med, vurderer ikke, at brugen af steroider og andre fitnessdopingstoffer er en problematik hos dem.

3.2.2 Vurdering af udbredelse ifølge organisatoriske sammenhænge, der beskæftiger sig med anbragte unge

Vi har interviewet formænd og relevante fagpersoner fra organisationer, som arbejder med anbragte unge. Ifølge to formænd og en repræsentant (disse fra tre forskellige organisationer) er det ikke usandsynligt, at der er et problem omkring fitnessdopingstoffer blandt anbragte unge ud fra en rationalisering om, at man typisk ser højere grader af risikoadfærd blandt unge på bosteder. Den ene organisation har viden, om at flere bosteder er opmærksomme på problematikken, men ingen af organisationerne kan sige noget konkret om omfanget af brugen på bosteder eller blandt anbragte unge generelt.

En fjerde organisation oplever, at brugen af steroider er en velkendt problematik hos dem, men understreger samtidig, at brugen af steroider ikke er et væsentligt fokus for dem, fordi deres unge ofte er i andre livskritiske misbrugs- og kriminalitetsproblemer:

"De unge, vi har med at gøre, det er jo nok de mest udsatte og kriminalitetstruede unge i hele landet. Så det er bare for at sætte det i relief, det er ikke fordi, jeg underkender, at brugen af anabole steroider ikke er farlig, men de her unge, de har livskritiske forbrug af amfetamin, kokain osv. Så derfor handler det ligesom om at stoppe ildebranden, ikke?"

(Ansæt ved Center for Udsatte og Kriminalitetstruede Unge)

3.2.3 Vurdering af udbredelse ifølge øvrige organisatoriske sammenhænge og kommunale tilbud

Øvrige organisatoriske sammenhænge og kommunale tilbud såsom misbrugsbehandling og SSP giver i interviews udtryk for, at dette område ikke er noget, de har særligt fokus på og arbejder med, hvorfor de har svært ved at udtale sig om udbredelse. De anser generelt ikke brugen af fitnessdopingstoffer som et udbredt problem blandt målgruppen.

3.2.4 Opsamling på fagpersoners vurdering af udbredelsen af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge (kvalitativt data)

Generelt indikerer interviews af fagpersoner ikke, at (mis)brug af fitnessdopingstoffer er et udbredt problem blandt de unge, som de møder. To bosteder genkender problematikken, mens de øvrige kontaktede bosteder, organisatoriske sammenhænge og kommunale tilbud ikke genkender problematikken i deres arbejde.

Her er det værd at være opmærksom på, at ifølge litteraturen påbegynder 78% af steroidbrugere deres (mis)brug efter, at de fylder 20 år (Pope Jr. et al. 2014). De fagpersoner, som vi har haft kontakt til i denne undersøgelse møder ofte de unge i en tidligere alder, som eksempelvis SSP, der ofte besøger folkeskoler og ungdomsuddannelser, og ligeledes er bosteder primært for børn og unge under 18 år. Det kan derfor være svært at genkende tematikken omkring brug af fitnessdopingstoffer blandt en yngre målgruppe:

”Jeg tror ikke, at det sker særligt meget, men det hænger nok sammen med aldersgruppen. (...) Mange af de unge, vi får, er jo stadig nogle tynde, ranglede drenge, som stadig skal have styr på kropskontrollen. Jeg oplever det ikke som et sådant tema. Men havde stedet været for 20-24-årige, så er jeg sikker på, at der nok skulle have været flere.”

(Idrætskoordinator på bosted)

Alder synes altså at have noget at sige i forhold til, hvorvidt de fagpersoner, der arbejder med målgruppen oplever, at brugen af fitnessdopingstoffer er et problem. Dette berøres senere i rapporten.

3.2.5 Vurdering af udbredelse ifølge målgruppen (udsatte unges)

I interviews med udsatte unge har vi bedt dem om at vurdere, hvor udbredt de ser, at (mis)brug af fitnessdopingstoffer er blandt udsatte unge. Én informant ser generelt steroider som en problematik blandt udsatte unge (dog primært i de kriminelle miljøer). Denne informant har selv erfaring med (mis)brug af steroider, men understreger, at han ser sig selv som et særtilfælde, da der ikke har været andre på bostederne, som brugte steroider. Han forklarer, at han havde en anden omgangskreds med ”ballademagervenner” (omgangskreds i kriminelle miljøer), hvor steroider var udbredt, hvilket de andre unge på bostedet ikke havde. Derudover forklarer han, at der er meget få, der tager steroider før, at de bliver 18 år, hvilket er en pointe, der stemmer overens med litteraturen (Pope Jr. et al. 2014) og den tendens, vi ser ud fra interviews med fagpersoner.

En anden informant oplever, at i hans omgangskreds er det ”stort set alle”, der bruger, eller har prøvet steroider, og i denne omgangskreds er alle startet i deres unge år – nogen allerede som 14-årige. Han fortæller, at hans omgangskreds i høj grad består af unge, som har været på bosted eller på anden vis haft en svær opvækst – hvoraf nogen har været involveret i kriminalitet. Men derudover er han også venner med to unge mænd fra ”velfungerende familier”, som bruger steroider.

De sidste fire informanter vurderer, at udbredelsen af fitnessdopingstoffer på bosteder er lav, bl.a. grundet alderen på målgruppen. Den ene har dog formodninger om, at flere i hans omgangskreds bruger steroider, hvilket er en mistanke, der er opstået grundet deres hurtige træningsresultater.

3.3 Opsamling på vurdering af udbredelse

Det er ikke muligt at fastslå, hvor udbredt (mis)brug blandt udsatte unge er, men gennem vores spørgeskemaundersøgelse og interviews med både fagpersoner og unge i målgruppen, har vi fået et indblik i, at det er en problematik, der findes nogle steder. Baseret på spørgeskemaundersøgelsen kan vi overordnet sige, at der synes at være en tendens til, at fagpersoner, som arbejder tæt på de unge, oftere ser fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge. Interviewene med fagprofessionelle viser, at kun få oplever fitnessdopingstoffer som et udbredt problem blandt de udsatte unge, som de beskæftiger sig med. Her synes det i høj grad at have betydning, at de interviewede fagprofessionelle ofte beskæftiger sig med unge under 20 år.

4.0 MOTIVER FOR BRUG AF FITNESSDOPINGSTOFFER

Selvom der ikke tegnes et entydigt billede af, hvorvidt (mis)brug af fitnessdopingstoffer er udbredt blandt udsatte unge, synes der at være generel enighed blandt fagpersoner om, at udsatte unge som gruppe er i større risiko for at påbegynde et (mis)brug, f.eks. efter endt ophold på et bosted.

For at blive klogere på, hvad der ligger til grund for målgruppens (potentielle) brug af fitnessdopingstoffer, har vi spurgt ind til både fagpersoners og unge i målgruppens perspektiver på bevæggrunde for (mis)brug. Perspektiverne tager udgangspunkt i de fagprofessionelles vurderinger (både fra interviews og åbne kategorier i survey), men vil løbende blive uddybet og nuanceret med indsigter fra de unge, som både har haft mulighed for selvstændigt at sætte ord på eventuelle motiver for at bruge fitnessdopingstoffer, samt vurdere de fagprofessionelles tanker om disse.

Ifølge både fagpersoner og unge i målgruppen er den primære årsag til brug af fitnessdopingstoffer ikke overraskende et ønske om en større og mere muskuløs krop. Det interessante er imidlertid at få en forståelse for, hvad der ligger til grund for dette ønske, dels i forhold til at få et mere nuanceret indblik i (mis)bruget, og dels i forhold til at tænke i relevante forebyggende indsatser. Afsnittet er inddelt i tre analytiske kategorier af motiver: indre faktorer, sociale faktorer og samfundsmæssige faktorer.

Indledningsvis vil vi gøre opmærksom på, at de faktorer, der skildres i afsnittet, ikke er motiver for (mis)brug, som er særligt gældende for udsatte unge, men ifølge fagpersoner kan det ræsonneres, at motiverne er stærkere for målgruppen af udsatte unge, hvilket der samles op på senere i rapporten.

4.1 Indre faktorer (selvværd og succesoplevelser)

En udbredt årsagsforklaring blandt fagprofessionelle i både survey og interviews er, at fitnessdopingstoffer kan være et middel eller et "quick fix" til at øge sit selvværd i nogle miljøer, hvor kroppens fremtoning synes at have værdi i forhold til den respekt, man har/får i et særligt fællesskab.

Blandt flere fagprofessionelle er det en gennemgående pointe, at lavt selvværd er særligt karakteristisk for udsatte unge, hvorfor det med udgangspunkt i dette motiv er nærliggende at betragte udsatte unge som værende i særlig risiko for at bruge fitnessdopingstoffer. En leder på et bosted forklarer eksempelvis, at:

"Det er fordi, at de har et sindssygt lavt selvværd. Og en meget lav selvtillid. Og alt hvad der kan booste dem i forhold til at få noget anseelse i andres øjne... Udover at verden i øjeblikket er sindssygt fokuseret på kroppen, og man sprøjter ting i læberne og skifter køn og så videre... Der sker en masse ting på det her område, og det er de her unge selvfølgelig også ramt af. Den fokusering, der er på at se rigtig ud. Det gør noget - ikke kun for vores unge, men for unge i det hele taget. Og når de er nede på point i forvejen i forhold til selvtillid, så er det nogle af de ting, de godt kunne finde på."

Foruden det generelt lave selvværd blandt udsatte unge, tillægger denne leder også den samfundsmæssige og kulturelle årsag om et generelt fokus på at have en krop, der ser ud på en specifik måde, der kan fungere som en "adgangsbillet" ind i et fællesskab. Denne pointe berøres senere i rapporten.

En informant fra målgruppen forklarer, at den primære årsag til, at han påbegyndte sit (mis)brug skyldtes dårlig selvtillid. Han pointerer yderligere, at brugen af steroider og resultaterne herefter hjalp på disse selvtillidsproblemer, fordi "man føler sig som en konge, når man tager det" (tidligere bruger, 25 år). Samme pointe præsenterer en anden ung, idet han fortæller, at flere af hans venner, der bruger steroider, formentlig har noget med selvværdet at gøre, da de førhen blev drillet med deres størrelse, og at man "ikke gider være den lille mus". Denne utilfredshed med sin krop og generelt lave selvværd bliver således fremlagt som en central årsag til ønsket om en større og mere muskuløs krop.

De tre unge drenge, der ikke har erfaring med fitnessdopingstopper, fortæller, at den primære grund til, at de ikke tager steroider, er, at de er tilfredse med deres nuværende kropsstørrelse. Hertil forklarer de, at de på deres nuværende bosted gennem træning og sund kost har opnået den ønskede kropslige effekt, hvilket giver dem øget selvtillid, og de anser derfor ikke steroider som nødvendigt.

Den kvindelige informant påpeger i forlængelse heraf, at hun ikke ville opnå mere selvværd og selvtillid, hvis hun blev større som følge af steroider, da succesoplevelsen ved at opnå en mere muskuløs krop i så fald ikke kom som følge af egen træningsindsats.

Flere fagprofessionelle peger i spørgeskemaundersøgelsen på succesoplevelser som bevæggrund for målgruppen af unge. En respondent forklarer eksempelvis, at det, at stræbe efter et særligt kropsideal, er et felt, hvor unge med få ressourcer kan opnå (hurtig) succes.

Selvom bestræbelsen efter og behovet for succes ikke er særegent for denne målgruppe, forklarer en kommunekonsulent, at udsatte unge sjældent har gode skoleerfaringer eller generelt meget succes i forhold til gængse normer, og de har også ofte en manglende følelse af kontrol over deres liv. Her kan steroider ifølge konsulenten bidrage med muligheden for en hurtig, målbar succes med styrketræning samt et aspekt af deres liv, som de selv har kontrol over, og som giver en positiv feedback fra andre, hvilket kan være særligt motiverende, når dette ellers sjældent sker.

En informant fra målgruppen fremhæver ligeledes det motiverende aspekt i at se hurtige resultater af sin styrketræning og derigennem få en succesoplevelse med dette, mens en anden omvendt kun ser det som en succesoplevelse, hvis det er sket naturligt uden steroider.

Overordnet synes der altså at være nogle centrale årsagsforklaringer i forbindelse med (mis)brug af fitnessdopingstoffer, der handler om et ønske om øget selvværd og selvtillid samt bestræbelsen på succesoplevelser.

4.2 Sociale faktorer (fællesskab og status)

I forlængelse af den tidligere nævnte pointe om, at brugen af fitnessdopingstoffer kan forstås som en "adgangsbillet" til et fællesskab, fremhæves bevæggrunde i relation til netop fællesskaber og social status både blandt fagprofessionelle og målgruppen.

Det er en gennemgående pointe fra informanterne i denne undersøgelse, at udsatte unge ofte oplever, at de står uden for fællesskaberne. Det er derfor nærliggende at anse brugen af steroider som en billet ind i et fællesskab – både i forhold til selve det 'at være bruger', men særligt også i forhold til at få status ind i et fællesskab, hvor kroppen fungerer som en statusmarkør.

I dette afsnit vil vi fremlægge de motiver for (mis)brug, som har en mere social karakter: 1) at man gør det for at være en del af et fællesskab, og 2) at man er i et miljø, hvor store muskler giver status.

4.2.1 Fitnessdopingstoffer som en adgangsbillet til fællesskabet

Flere af de fagprofessionelle argumenterer for, at man som ung kan være motiveret til at tage fitnessdopingstoffer, fordi man på den måde bliver en del af et fællesskab, hvor man eksempelvis deler de samme idealer. Derudover ser fagpersoner også dette motiv som et ønske om at passe ind i bestemte miljøer og fællesskaber.

To unge-informanter, som enten selv har taget steroider eller har en omgangskreds, hvor steroider er meget udbredt, taler dog imod denne pointe. De to unge mænd mener begge, at fællesskaberne, som de deltog i, ikke var centreret om brugen af steroider, og at man kunne være med uanset, om man tog steroider eller ej. Den unge, som ikke selv tager steroider, men har det i sin omgangskreds, fortæller:

”Det er jo ikke et fællesskab at tage steroider, du kan sagtens være med i fællesskabet alligevel. F.eks. med mine kammerater, vi trænede i en lang periode, halvandet år, vi tog op sammen hver dag, og de tog alle sammen steroider. (...) Jeg har aldrig taget steroider, og jeg mener 100%, at jeg var en del af det fællesskab. (...) Fællesskabet lå i, at vi tog ned sammen og trænede og gjorde tingene sammen.”

(Ung dreng, 22 år)

For denne informant er det altså ikke et steroidbrug, der er bestemmende for fællesskabet, men derimod det, at man træner sammen. En anden informant ser dog potentialet i at blive fristet til at påbegynde brug, hvis det er udbredt i en omgangskreds, og man på den måde anser brugen af steroider som en del af det at være i det særlige fællesskab, der er i den pågældende omgangskreds.

Når fagpersoner anser brug af doping som en ”adgangsbillet” til et fællesskab, som informanterne ikke giver udtryk for at genkende, kan det handle om, at disse unge allerede er i et fællesskab, mens fagpersonerne ser steroidbruget som en mulighed *ind i* et fællesskab, hvis man står uden for. Hvis man står uden for et fællesskab og ser et potentiale i at komme ind i et fællesskab ved at påbegynde et brug af steroider, er der tale om, at steroider kommer til at fungere som en billet *ind i* et fællesskab.

4.2.2 Store muskler giver status

I mange af disse fællesskaber og miljøer, som udsatte unge befinder sig i, kan store muskler ifølge fagprofessionelle være en måde at opnå respekt og anerkendelse på. Det er således en måde at opnå en højere social status ved at blive respekteret og accepteret af sine omgivelser, hvilket flere påpeger er særligt centralt for netop denne målgruppe.

Formanden fra en organisatorisk sammenhæng forklarer eksempelvis, at brugen af steroider til at blive stor og stærk er en måde at få ”street credit” på, da der i de miljøer, som deres målgruppe begår sig i, gives ”noget mere credit for at være stor og stærk end at være klog og sjov”.

En forsker inden for fitnessdopingområdet forklarer dette statusløft og pointerer samtidig, at det muligvis især gælder udsatte unge, som netop ofte mangler anerkendelse:

”Det, som steroider gør, og det at få en muskuløs krop, gør, det er, at det kan løfte dig i et statushierarki, og det kan give dig noget umiddelbart her-og-nu maskulint orienteret anerkendelse. (...) Og derfor kan man sagtens forestille sig, at udsatte unge kan bruge det som et værktøj til at få noget af den respekt og anerkendelse og løfte sig i det hierarki, som de har manglet.”

Her taler forskeren således både ind i den førnævnte årsag, der handler om øget selvtillid, samt i potentialet for at øge sin status i et fællesskab, hvor det anses som positivt at være stor og stærk.

Unge-informanter genkender pointen om prestige og respekten i at have en muskuløs krop, idet en af informanterne eksempelvis forestiller sig, at han selv ville få mere respekt, hvis han var større.

4.3 Samfundsmæssige faktorer (kropsideal)er

Med ønsket om at forstå bevæggrunde for brug af fitnessdopingstoffer peger en række fagprofessionelle på et generelt ungdomsskønhedsideal som årsag til (mis)brug blandt unge: idealet om, at en mand skal være trænet og muskuløs. Disse idealer er ifølge flere informanter særligt præget af reality-tv og sociale medier. En ansat på et bosted beskriver idealet, som deres unge stræber efter, som ”sixpack, store arme, stor brystkasse. (...). De vil gerne være body (...), være markeret og være hakket”.

Ifølge flere informanter når man dog hurtigt til den erkendelse, at det kan tage lang tid at opnå idealkroppen, og for nogen vil idealet måske slet ikke være opnåeligt uagtet træningsindsats. Her bliver fitnessdopingstoffer den hurtige og effektive smutvej mod idealet.

En fagprofessionel forklarer, at vedkommende har kendskab til unge, som kun brugte steroider i en kort periode inden en sommerferietur, da de ellers ikke kunne nå at blive ”strandløver”. Der synes altså at være nogle samfundsmæssige tendenser i form af kropsidealer, som påvirker unges brug:

”Du kan jo bare gå i biografen og se en eller anden actionfilm, så står der et helt hold af mænd og kvinder, som står helt skarpe med six pack og store arme og ser flotte ud. Så det er ikke engang kun i centret. De bliver lige så meget præget af sociale medier, film og tv. Det er sjældent, man finder en superstjerne, som vejer 200 kg og har dårligt kolesteroltal. Så de bliver jo præget derfra i forhold til at se godt ud.”

(Misbrugskonsulent på bosted)

Alle seks informanter i målgruppen er enige i perspektiverne om det mandlige kropsideal og anser alle ønsket om at opnå en sådan krop som nærliggende årsag til, at nogle vælger at tage steroider, da det netop er en hurtigere måde at opnå denne idealkrop. Den unge informant, som har personlig erfaring med (mis)brug af fitnessdopingstoffer forklarer, at han ønskede at blive den største, men at hans gener simpelthen ikke tillod ham at blive dette naturligt på trods af, at han trænede og spiste korrekt. Steroider var derfor en måde at overkomme denne genetiske modstand.

En anden ung, som ikke selv tager steroider, men hvor det er udbredt i hans omgangskreds, fortæller om, hvordan han kan føle sig fristet af at benytte steroider for at kunne leve op til et bestemt kropsideal:

Interviewer: *”Er der nogle særlige tidspunkter, hvor du synes, at man bliver ekstra fristet?”*

Ung, 22 år: *”Op til sommeren. Når man gerne vil være strandklar. Der overvejer man det lige lidt mere. Det er klart en af de svære tider at være en lille splejs.”*

De tre unge, som stadig bor på bosted og har lav erfaring med steroider, ser ikke sig selv som særligt optaget eller påvirket af sociale medier. Derimod forklarer den unge med personlig erfaring med steroider, at man i høj grad eksponeres for det muskuløse kropsideal på sociale medier. Han vurderer, at 80-90% af mandlige ’influencers’ tager steroider, da der ifølge ham skal mere end bare træning til at opretholde den fysiske, som de ser ud til at have hele året. Den kvindelige unge-informant forklarer, at man måske som ung er særligt modtagelig over for de indtryk, man får på sociale medier:

”Som ung, der lige er trådt ind i træningsverdenen og ser personlige trænere på f.eks. Instagram, kan man godt tænke: ”hvordan skal jeg nogensinde opnå det?”. Og der vil man måske være mere tilbøjelig til at tage steroider for at få deres krop.”

Foruden en generel samfundstendens om det mandlige kropsideal om at være stor og muskuløs, synes sociale medier (ikke overraskende) også at have en effekt på de indtryk, der synes at påvirke de unges opfattelse af, hvordan deres egen krop måske bør se ud. Dette kan give anledning til bekymringer om, hvordan man skal opnå de samme kropslige resultater som dem, man ser på sociale medier.

Flere fagpersoner argumenterer ligeledes for, at de fleste unge er påvirket af samfundets kropsidealer, men at udsatte unge kan være ekstra påvirkelige hvad dette angår. Formanden for en organisatorisk sammenhæng forklarer eksempelvis sine bekymringer i forhold til reality-tv og udsatte unge:

”Nogle af dem, der er lette at påvirke, det er også nogle af dem, som har den dårligste sociale baggrund, og hvor de måske ikke har fået den opbakning hjemmefra, som de har gavn af. De børn, der har været anbragt, de er nogle af de mest udsatte af de udsatte, når vi taler psykisk og socialt ståsted. De er måske lette at påvirke. Også når de spejler sig i, hvordan andre får den opmærksomhed, som de går og mangler.”

Selvom der i forhold til de samfundsmæssige faktorer (i form af et muskuløst mandligt kropsideal) er beskrevet motiver for (mis)brug af fitnessdopingstoffer, som synes at være af mere generel karakter i forhold til et ønske om at opnå idealkroppen hurtigt og effektivt, synes der at være et særligt opmærksomhedspunkt hvad angår udsatte unge. Ifølge fagpersoner kan disse unge være mere følsomme og mere påvirkelige over for samfundsmæssige idealer – givetvis baseret på et stort ønske om at passe ind og blive respekteret.

4.4 Opsamling på motiver for brug af steroider

Baseret på perspektiver fra fagprofessionelle og udsatte unge ses tre overordnede kategorier af væsentlige motivationsfaktorer for at unge starter på steroider: a) indre motivationsfaktorer i form af dårligt selvværd og manglende succesoplevelser, b) sociale motivationsfaktorer i form af søge ind i et fællesskab og opnå øget status, samt c) samfundsmæssige faktorer i form af at opnå særlige kropsidealer.

Disse motivationsfaktorer er ikke kun gældende for udsatte unge, men som beskrevet ovenfor ræsonnerer flere fagpersoner, at motiverne er stærkere for målgruppen af udsatte unge.

I følgende afsnit vil vi nuancere pointer vedrørende motiver for (mis)brug i forhold til at få en bred forståelse af hvilke grupper af (udsatte) unge, der kan betragtes at være i særlig risiko for at påbegynde brug af fitnessdopingstoffer.

5.0 NUANCERING AF DE FREMLAGTE PERSPEKTIVER OMKRING (MIS)BRUG AF FITNESSDOPINGSTOFFER BLANDT UDSATTE UNGE

I forrige afsnit har vi fremlagt de perspektiver, der gives i forhold til en vurdering af udsatte unges (potentielle) (mis)brug af fitnessdopingstoffer. Undervejs i undersøgelsen er det dog blevet tydeligt, at der er nogle nuanceringer, som er centrale i forståelsen af målgruppen i forhold til en vurdering af målgruppens potentielle (mis)brug. Disse nuanceringer vil vi fremlægge i dette afsnit, som berører pointer om, a) at steroider bevæger sig mere på tværs af sociale lag, og b) at det er nødvendigt med en differentiering af 'udsatte unge', da faktorer såsom manglende interesse for og overskud til træning, begrænset økonomi og manglende rus har betydning for en vurdering af målgruppen som potentiel risikogruppe for (mis)brug.

5.1 Steroider er i dag mere udbredt på tværs af sociale lag

Ifølge nogle fagpersoner (ansatte på bosteder, tre forskere og en SSP-leder) er fitnessdopingstoffer en tendens, som førhen i mere overvejende grad var gældende blandt personer i udsatte positioner, men som i dag i stigende grad også ses blandt mere velfungerende unge og voksne. En SSP-leder oplever, at i bybilledet er steroidbrugere oftere fra velfungerende miljøer frem for at være udsatte unge. Ansatte på to bosteder ser samme tendens og kalder det for en "samfundsting", som også ses blandt unge fra "kernefamilier" og "almindelige" gymnasieelever. En forsker på området taler ind i samme tendens:

"Jeg synes, at det før i tiden var nemmere at sige noget om målgruppen. Fordi der var det typisk nogle bestemte miljøer og specielle socialgrupper, som var på steroider. Og det, vi sådan ser i øjeblikket – også i forhold til henvisningsmønster – det er, at det desværre bliver udbredt til rigtig mange. Man kan nærmest sige alle sociale klasser."

(Overlæge og forsker i komplikationer vedr. anabole steroider)

Samme forsker påpeger dog også, at de mere voldsomme misbrug, hvor man bruger mere og samtidig ser misbrug af andre stoffer, stadig i højere grad ses blandt udsatte grupper. De motiver, der er præsenteret tidligere i rapporten, påvirker ifølge fagpersoner i højere grad udsatte unge. Dette skyldes bl.a., at de er mere risikovillige og påvirkelige, færdes i bestemte (mere usunde) miljøer samt mangler sunde rollemodeller. Dette medfører ifølge

fagpersoner, at de oftere træffer ufornuftige beslutninger. Det pointeres ligeledes, at unge i udsatte positioner generelt er mere udsatte for flere ting, herunder at påbegynde brug af fitnessdopingstoffer:

”Jeg tænker somme tider, at min målgruppe er i særlig risiko for alting. Unge i udsatte positioner bonner bare ud på mange ting. Og de er udsat for alt. Altså de er eksponeret imod alt dårligt.”

(Kommunalt ansat)

Fire unge-informanter ser også, at steroidbrug går på tværs af samfundslag blandt unge. Den ene informant har selv solgt stofferne og har således set forskellighederne på egen hånd. En anden ung antager, at det kan være alle forskellige lag af samfundet, der tager steroider og således ikke afhænger af udsathed. Den tredje ung påpeger, at anbragte ofte er mere afskåret fra den ”normale” verden, så den mere brede befolkning af unge har nemmere ved at få kendskab og adgang til steroider. Den fjerde unge fortæller, at han også har kammerater fra helt almindeligt velfungerende familier, som har samme ønske om at blive store og derfor tager steroider. Han understreger dog også, at unge, der ligesom ham selv har haft en svær opvækst, måske stadig er mere tilbøjelige til at begynde. Han argumenterer dog for, at dette primært er fordi, at de har nemmere adgang til stofferne – ikke nødvendigvis grundet forskellige motiver:

”Jeg tror, at unge med vores baggrund har nemmere tilgang. Altså, at de har nemmere ved at få fat i det. Og når du har nemmere ved at få fat i det, så overvejer du det mere. (...) Jeg tror tanken, altså tanken om gerne at ville det, den tror jeg ligger hos rigtig mange generelt unge mennesker. (...) Og så tror jeg bare, at det er nemmere, når man kommer i lidt udsatte miljøer, så er det bare nemmere at få fat i. Det ville ikke tage mig mere end et kvarter lige nu, så har jeg steroider mellem hænderne. Det er virkelig nemt at få fat i, hvis du kender folk.”

(Ung, 22 år)

Der er således også en pointe om, at hvis man er en del af et miljø, hvor disse stoffer er mere normaliserede og let tilgængelige, så har man også større tilbøjelighed til at påbegynde et brug. Blandt målgruppen og fagprofessionelle argumenteres der således både for, at steroider ses mere på tværs af sociale lag, end det synes at have været tilfældet tidligere, men at der samtidig fortsat ses en social skævvridning i steroidbrug – bl.a. grundet forskellig eksponering i forhold til motivationsfaktorerne og forskel i tilgængelighed.

5.2 Nuancering af målgruppen som potentielle (mis)brugere af fitnessdopingstoffer

Undervejs i undersøgelsen af omfanget af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, er det blevet tydeligt, at det er nødvendigt med en differentiering og nuancering af målgruppen ’udsatte unge’. Foruden skellet mellem, om man er udsat ung i eller uden for kriminelle miljøer, er det også centralt at være bevidst om, at der findes grupper af udsatte unge, der af forskellige årsager, har det så dårligt, at de ikke vurderes at være i risiko for (mis)brug af fitnessdopingstoffer. Ifølge en række fagprofessionelle informanter, særligt fra bosteder, vurderes den gruppe af udsatte unge, som de er tæt på, reelt at være i mindre risiko for et (mis)brug. Dette skyldes bl.a., at det ikke er alle unge, der har interesse for (styrke)træning, men det skyldes også, at deres mentale overskud kan være så lavt, at de ikke vil være i stand til at (styrke)træne. Derudover er faktorer som manglende økonomi og manglende rus også relevante faktorer at have med i betragtning af målgruppen. Disse perspektiver præsenteres i dette afsnit for at nuancere forståelsen af målgruppen.

5.2.1 Manglende interesse for og overskud til (styrke)træning

De seks unge-informanter siger, at de går op i træning og frivilligt bruger bostedets træningscenter. Tre af de bosteder, vi har talt med, har grupper af unge, der ligeledes går op i træning.

8 ud af de i alt 14 adspurgte bosteder siger, at deres unge *ikke* interesserer sig for træning. En ansat på et af disse bosteder forklarer, at deres målgruppe er for ”angste” og finder det ”alt for grænseoverskridende” overhoved at komme i et træningscenter. På nogle bosteder bliver deres træningscentre slet ikke brugt.

Når vi spørger ind til deres bud på årsager til dette, vurderer ansatte fra to forskellige bosteder, at den manglende interesse for træning bunder i de unges kropsideal – eller manglen på samme. Den ene ansatte forklarer, at deres drenge ikke interesserer sig for muskler eller fysisk udseende, men derimod tøj og smykker. Den anden ansatte på et bosted forklarer, at deres bekymring med bostedets unge er, at ”der er rigtig mange af dem, der ikke har idealer - som ikke har mål...”, hvilket skyldes manglende mentalt overskud og dårlig trivsel generelt.

Overordnet peger størstedelen af ansatte på bosteder på, at deres unge ikke har travlt med at træne og få store muskler. Der er således en gruppe af ansatte på bosteder, der ikke betragter deres målgruppe af unge som værende i risiko for (mis)brug af fitnessdopingstoffer alene af den årsag, at det ikke interesserer dem.

I forlængelse af pointen om, at manglende mentalt overskud afholder en gruppe af udsatte unge fra (mis)brug, peger en række fagpersoner fra bosteder ligeledes på de unges manglende struktur og disciplin som årsag til, at ikke alle unge synes at være i risiko for (mis)brug. Her forklarer de, at selv hvis deres målgruppe havde lysten til at træne og blive stor, så ville de ikke have den nødvendige struktur og disciplin, da et steroidbrug, ifølge de ansatte, er meget krævende at opretholde, og således kræver struktur, systematik, disciplin og udholdenhed at have et sådant misbrug sammen med vedvarende træning:

”Vi har ikke mange unge, som har den udholdenhed i forhold til at træne og gøre et stykke arbejde, og det skal man jo trods alt stadig med doping. Min kollega siger, at det da godt kan være, at vi har haft nogle, som har prøvet et par skud doping, men så har de ikke kunnet fastholde det mere. Det er en indsats, som kræver lidt mere tid og struktur, og det formår vores unge ikke.”

(Ansats på bosted)

Dette bakkes også op af en leder i et socialt tilbud til målgruppen, som siger, at:

”I forhold til børn og unge i udsatte positioner, så er der en ting, som mange ikke tænker over. Men det at tage anabole steroider, det kræver faktisk en meget stor disciplin i forhold til træning. Og mange børn og unge i udsatte positioner er udfordret på den struktur og stabilitet, som et veludført træningsprogram kræver.”

(Leder v. socialt tilbud)

Flere af bostederne og andre fagprofessionelle oplever således, at der er grupper af udsatte unge, der ikke er i risiko for at bruge steroider, fordi de enten ikke er interesserede i styrketræning og/eller ikke har det nødvendige mentale overskud til at styrketræne i et omfang, hvor steroider vil være tillokkende.

5.2.2 Økonomi

Foruden den manglende interesse for og overskud til (vedvarende) træning, er der også en gruppe af fagpersoner (fra bosteder og fængsel), der gør opmærksom på, at brugen af fitnessdopingstoffer er en bekostelig affære, og at unge i udsatte positioner ikke har økonomien til et langvarigt forbrug, hvorfor man kan have svært ved at se, at udsatte unge bruger steroider – i hvert fald ikke i længere perioder:

”Fordi det er for dyrt. Folk på døgninstitutioner... altså de har ikke mange penge og ikke meget at gøre godt med, og det er ikke hvem som helst, der bruger steroider, for det koster mange penge. Så det er måske en kortvarig periode, de måske har prøvet lidt piller, men ikke mere end det.”

(Misbrugskonsulent på bosted)

Netop af den årsag, at et dopingmisbrug kan være en bekostelig affære, er det ikke overraskende, at stofferne synes at være særligt udbredt i de kriminelle miljøer, hvor økonomien givetvis ikke er en barriere på samme måde, som den synes at være for udsatte unge på bosteder uden for de kriminelle miljøer.

5.2.3 Manglende rus

Ansatte på bosteder peger desuden på dopingstoffers manglende rus som årsag til, at de ikke ser, at deres målgruppe af udsatte unge er i risiko for at påbegynde (mis)brug af disse stoffer. Her er tale om unge, der tager stoffer, som har en mere direkte effekt eller rus. En ansat forklarer, at ved et hashmisbrug er selve misbruget i sig selv gaven, hvorimod man skal lægge meget arbejde i at få en effekt ved et steroidbrug, som først kommer efter noget tid, hvilket bakkes op af en anden ansat:

”Det, jeg oplever, at vores unge er tiltrukket af, det er den selvmedicinering, der ligger i brugen af diverse former for stoffer, up’ere, down’ere mm., og virkningen, de her stoffer har. Ved anabole steroider er der ikke nogen egentligt og umiddelbar virkning, ingen rus eller psykisk ændring kort efter indtag. Det er ofte det, som de unge er tiltrukket af. At hash får dem til at slappe af eller coke får dem til at føle mig ovenpå.”

(Ansats på bosted)

Her er altså tale om en gruppe af udsatte unge, der er (mis)brugere af andre stoffer, der umiddelbart synes mere tiltrækkende, idet de giver en hurtigere effekt og/eller rus, som er det, de søger i deres (mis)brug.

5.3 Opsamling på nuancering af informanternes perspektiver

Vi har i dette afsnit fremhævet en række perspektiver fra fagpersoner, særligt fra bosteder, som peger på nogle faktorer, der er relevante at have in mente i forståelsen og vurderingen af udsatte unge som potentiel ”risikogruppe” i forhold til (mis)brug af fitnessdopingstoffer.

Den centrale pointe er, at det er vigtigt at have en nuancering/differentiering af målgruppen ’udsat’ for øje, da en gruppe af udsatte unge, ifølge disse fagpersoner, befinder sig i en så svær position, at de hverken har interessen for eller midlerne (økonomisk og mentalt) til at påbegynde og ”gennemføre” et forbrug.

Hertil er det dog vigtigt at understrege, at disse synspunkter primært blev italesat ud fra de unges *nuværende* situation som ung på et bosted. Når vi bad de ansatte om at reflektere over målgruppens risiko for potentielt (mis)brug af fitnessdopingstoffer efter endt ophold, blev svarene mere nuancerede: Halvdelen af de adspurgte på bostederne vurderer, at når deres unge stopper på bostedet, så vil de umiddelbart være i større risiko for at påbegynde steroidbrug sammenlignet med en tilsvarende normalgruppe:

”Så er de helt sikkert i risikozonen. Hvis man kunne dele det op i rød-gul-grøn, så vil jeg sige, at de var i rød risikozone i forhold til at tage det her.”

(Leder på bosted)

Der synes således at være en overordnet pointe om, at udsatte unge af forskellige årsager potentielt er i større risiko for (mis)brug af fitnessdopingstoffer, men at denne risiko ikke nødvendigvis er høj, mens de bor på bosteder. Flere ansatte på bosteder peger på, at de unge på bostederne faktisk har sunde rollemodeller at se op til i de ansatte. Denne pointe ses også hos tre unge-informanter, der stadig bor på bosted, som selv tilkendegiver, at deres primære rollemodeller er de ansatte, som de både ser op til i forhold til deres kropsbygning, men som de også sammenligner sig med, stoler på og spørger til råds om bl.a. træningsproblemer. Idrætskoordinatoren på det ene bosted siger dog, at han godt kan frygte, at de efter endt ophold formentligt vil mangle disse forbilleder og dermed være i større risiko for at ende i et (mis)brug. På samme vis fortæller en ansat på et bosted, hvor de unge ikke

træner, at hvis deres unge gik i motionscentre og blev tilbudt steroider, så ville mange formentligt takke ja, da de er risikovillige, nemme at overtale og ikke tænker på de langvarige konsekvenser.

Nogle bosteder nævner også, at steroider fylder mere i deres efterværnstilbud, hvor det aldersmæssigt også er mere sandsynligt at begynde. Sammenholdt med en central pointe fra litteraturen om, at dopingbrug typisk finder sted efter, man er fyldt 20 år (Pope Jr. et al. 2014), er det ikke utænkeligt, at målgruppen af udsatte unge på bosteder potentielt står over for at påbegynde et (mis)brug senere, selvom de ikke umiddelbart vurderes at være i risiko, mens de opholder sig på bosteder.

6.0 RELEVANTE INDSATSOMRÅDER

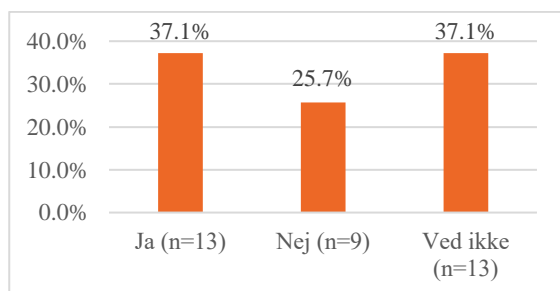
I de foregående afsnit har vi fremlagt en række perspektiver på fagprofessionelles og unge i målgruppens vurdering af omfang og perspektiver på udsatte unges (mis)brug af fitnessdopingstoffer. Selvom vi ikke ser entydige svar på tværs af informantgruppen af fagprofessionelle i forhold til, hvorvidt man oplever dette felt som et aktuelt problem, der kræver opmærksomhed, er der i højere grad enighed om, at gruppen af udsatte unge kan betragtes som en særlig risikogrube i forhold til at påbegynde (mis)brug senere i livet - særligt når de unge ikke længere er på bosteder.

For at få nogle perspektiver på relevante indsatsområder har vi som et led i undersøgelsen spurgt både de fagprofessionelle og unge-informanter, hvordan de mener, at en god, forebyggende indsats henvendt til målgruppen ser ud.

I afsnittet nedenfor fremlægger vi disse perspektiver og konkrete bud på indsatser sammenholdt med nogle centrale opmærksomhedspunkter ved en sådan indsats. Afslutningsvis vil vi nuancere dette med perspektiver fra forskning inden for området.

6.1 Er der behov for en forebyggende indsats?

Indledningsvis har vi i spørgeskemaundersøgelsen spurgt undersøgelsens fagprofessionelle fra henholdsvis bosteder og kommuner, om de mener, at der er behov for en indsats på området. Spørgsmålet er kun stillet de respondenter, som har svaret 'I høj grad' eller 'I nogen grad' på spørgsmålet om, hvorvidt de oplever, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge. Ud af gruppen på 35 respondenter, mener mere end hver tredje (37,1%), at brugen af steroider er i et sådant omfang, at det kræver en målrettet indsats. 25,7% af respondenterne svarer 'Nej' og 37,1% svarer 'Ved ikke', se tabel 9.

Tabel 9: Er det din vurdering, at brugen af steroider er i et omfang, der kræver en målrettet indsats? Spørgsmålet er kun stillet de respondenter, som har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad" på spørgsmålet om, hvorvidt de oplever, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge. N=antal respondenter i denne svarkategori.

6.1.1 Hvilke overvejelser har bosteder i forhold til behovet for en forebyggende indsats?

Inden for en mere åben ramme har vi både i spørgeskemaundersøgelsen og i interviews spurgt ansatte på bosteder samt repræsentanter fra organisatoriske sammenhænge med relation til bosteder, hvad der ligger til grund for deres overvejelser i forhold til behovet for en forebyggende indsats.

Ifølge formanden for en organisatorisk sammenhæng efterspørger flere bosteder konkrete værktøjer i forhold til, hvordan de skal håndtere problematikken, men denne vurdering er ikke gennemgående for samtlige af de bosteder, vi har talt med. Et enkelt af de adspurgte bosteder efterspørger direkte indsatser på området.

Vi har spurgt de resterende bosteder, som vurderer, at det ikke er nødvendigt med en indsats, hvad der ligger til grund for denne vurdering. De forklarer, at det dels drejer sig om, at de ikke ser problemet hos dem, og dels, at de føler sig rustede til at skulle håndtere problematikken, hvis den opstår hos dem:

”Jeg synes, at det ville være ”overkill”. Skulle vi opleve en, der havde udfordringer med at bruge anabole steroider, jamen så ville vi jo gå til det med den viden, vi har om afvænnning og dannelse af motivation til at afholde sig fra eller reducere brugen af noget skadeligt eller ulovligt.”

(Leder på bosted)

Her går overvejslen på at håndtere en problematik eller sag, hvis den opstår, og er altså ikke en vurdering af behovet for en forebyggende indsats. Når bosteder synes at have svært ved at forholde sig til behovet for en forebyggende indsats, skyldes det sandsynligvis, at de generelt ikke ser problematikken hos dem. Hvis de tilmed ikke er bekendte med, om deres unge senere i livet påbegynder et (mis)brug af fitnessdopingstoffer, kan det synes abstrakt at vurdere et reelt behov for en forebyggende indsats.

Enkelte bosteder underviser allerede i præstationsfremme og brugen af fitnessdopingstoffer, hvor de informerer om bivirkninger mm. Som nævnt tidligere påpeger enkelte bostedstilbud også, at deres unge har så massive problemer udover steroider, at denne problematik ligger langt nede på deres dagsorden, da andre livstruende misbrug anses som mere vitale.

Når vi spørger specifikt ind til deres tanker om en forebyggende indsats, understreger størstedelen, at en forebyggende indsats altid er en fin idé, såfremt ambitionen er at mindske udsatte unges sandsynlighed for at begynde på fitnessdopingstoffer – de efterspørger bare ikke indsatser som specifikt er målrettet unge, der opholder sig hos dem. Vedkommende fra ovenstående citat om, at en indsats ville være ”overkill”, tilføjer da også, at de som bosted ville være interesseret i f.eks. oplæg eller undervisningsmateriale fra Anti Doping Danmark, da eksterne eksperter og ny viden altid er brugbart og lærerigt – de er bare ikke selv opsøgende på det, da de aktuelt ikke ser det store behov, og fordi de selv besidder de nødvendige kompetencer til at håndtere eventuelle problematikker, der måtte opstå omkring et sådan (mis)brug.

6.1.2 Vurderer målgruppens unge, at der er behov for en indsats?

De unge i målgruppen har generelt svært ved at vurdere, hvorvidt der er behov for en indsats inden for dette område. Fire af de interviewede vurderer, at der er behov for indsatser, der kan mindske eller forebygge (mis)brug. Heraf kender den ene informant flere, der bruger det og som har svært ved at stoppe. To informanter ser kritisk på brugen af steroider og de bivirkninger, det kan medføre, og vurderer, at der kunne laves flere forebyggende indsatser. Den fjerde informant ville ønske, at han aldrig selv var begyndt og havde vidst mere om konsekvenserne, inden han startede sit (mis)brug.

De to øvrige informanter er i tvivl om, hvorvidt behovet overhovedet er der, og hvorvidt en indsats faktisk ville have en forebyggende effekt. Som svar på spørgsmålet om, hvorvidt der bør laves en indsats, svarer en informant:

”Det ved jeg sgu ikke lige... Dem, jeg kender, der tager det, de er fast besluttet. Der kan du sige lige, hvad du vil. Du kan sige, at de får hjertestop i morgen, og de vil stadig tage det.”

(Ung, 22 år)

Når vi spørger specifikt ind til, om de kan se potentialet i en forebyggende indsats, er der ligeledes blandede udmeldinger: informanten fra ovenstående citat kan både se fordele og ulemper. På den ene side ser han, at det kan være godt med undervisning i folkeskolen, men han ser samtidig også en potentiel risiko for, at det kan inspirere nogen til at påbegynde et brug. En anden ung ser umiddelbart mere positivt på muligheden for "forløb" på bosteder, idet han tror, at det kunne have afholdt ham selv fra at påbegynde sit brug. En tredje ung forklarer, at skræmmekampanjer måske kan have en effekt på fortsat at holde ham fra at prøve fitnessdopingstoffer. Den fjerde unge-informant ytrer generelt stor begejstring over indsatser, men vurderer ikke et behov på bosteder. Han ser, at oplysning om bivirkninger kunne være en øjenåbner for mange, så han tror generelt på effekten af forebyggende indsatser. Den femte unge siger, at hun tror, at hvis der var opmærksomhed og viden på området generelt, ville det kunne afholde nogen fra at overveje det eller bruge det og understreger, at det er bedst, hvis denne viden og oplysning kommer inden, at man overhoved har overvejet at starte. Den sjette unge ser ikke et behov, men tror ligeledes, at viden om bivirkninger kunne have en effekt.

Der synes altså at være bred opbakning til forebyggende indsatser blandt målgruppen af unge, og selvom de ikke nødvendigvis genkender behovet, kan de se potentialet og effekten af en sådan indsats.

6.1.3 Opsamling vedrørende en vurdering af behovet for indsats

37,1% af de fagprofessionelle, som har en oplevelse af, at der i høj eller nogen grad eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, vurderer, at der er behov for en målrettet indsats inden for dette område. Når vi mere åbent spørger ind til særligt bosteders overvejelser i forhold til behovet for indsats, er den overordnede vurdering, at der umiddelbart ikke synes at være et behov for indsats, hvilket dels skyldes, at man ikke ser problematikken og dels, at man føler sig rustet til selv at håndtere de sager, der eventuelt måtte opstå. Dog ser man stadig positivt på en forebyggende indsats, der kan understøtte tendensen til, at (mis)brug af fitnessdopingstoffer ikke ser ud til at udgøre et stort problem på de fleste af de bosteder, som er med i nærværende undersøgelse samt være med til at mindske risikoen for, at de unge starter på steroider efter, at de er flyttet fra bostedet.

I det følgende vil vi dykke ned i, hvad der er af opmærksomhedspunkter i forhold til indsatser målrettet målgruppen af udsatte unge, som er relevante at have med i sine overvejelser omkring konkrete bud på relevante indsatser.

6.2 Opmærksomhedspunkter i forhold til indsats for målgruppen

I afsnittet ovenfor præsenterede vi en pointe om, at (mis)brug af fitnessdopingstoffer ligger langt nede på listen hos nogle bosteder over problematikker, de håndterer, da andre livstruende misbrug anses som mere vitale. Derudover understreger flere af fagpersonerne, at det generelt er svært at komme igennem til unge, men at det især gælder udsatte unge, der kan have en grundlæggende afvisning over for velmenende råd og skræmmende informationer om eksempelvis fremtidens bivirkninger ved brug af forskellige stoffer. En fagperson har i spørgeskemaet fremhævet, at løftede pegefingre er særligt problematiske, da disse unge har "*haft nok af dem på alle områder af deres liv*".

En leder på et bosted forklarer, at de unge "*simpelthen ikke gider at snakke med flere velmenende mennesker ude på deres opholdssted, end de gør i forvejen*". Ifølge ham er der således et opmærksomhedspunkt omkring, at indsatser ikke skal være centreret omkring bostederne, selvom dette kan virke oplagt, da der i forvejen er en masse voksne, som forsøger at "overbevise" de unge om at stoppe med forskellige ting. Hertil kan dog tilføjes, at andre bosteder har en oplevelse af at have en god dialog og forebyggende arbejde med de unge om bl.a. steroider.

I forlængelse af dette påpeger en misbrugskonsulent også, at udsatte unge er svære at lave forebyggende tiltag for, da de har svært ved at tænke langtidskonsekvenser. Det er dermed uforudsigeligt, hvorvidt sådanne tiltag reelt vil have en effekt på målgruppen.

Derudover påpeges det også både blandt de unge og blandt fagpersoner, at samtaler og information om steroider måske kan have den omvendte virkning, da det i værste fald kan inspirere særligt udsatte, som netop kan have sværere ved at forstå konsekvenserne.

Informanterne gør generelt opmærksom på, at forebyggende indsatser henvendt til målgruppen ikke nødvendigvis er lige gyldige, men at man i forbindelse med at udtænke indsatser bør tage disse perspektiver med i betragtning med henblik på at øge sandsynligheden for, at en indsats også får den ønskede effekt. Det kunne f.eks. være, at man møder de unge i fitnesscentre i stedet for på bostederne.

Selvbestemmelsesretten versus voksenansvar på bosteder

I forhold til bosteders muligheder for at håndtere konkrete sager lokalt, er der en potentiel udfordring i forbindelse med indsatser på bosteder som vedrører balancen mellem selvbestemmelsesretten og voksenansvar. Ifølge en formand for en organisatorisk sammenhæng, der arbejder med bosteder, er bostedernes muligheder for at håndtere eventuelle sager udfordret af manglende ret til f.eks. at ransage de unges værelser. Dette kan ifølge formanden gøre det sværere at gribe ind ved mistanken om steroidbrug.

6.2.1 Opsummering i forhold til opmærksomhedspunkter

Med udgangspunkt i de perspektiver, vi har fået fra både fagprofessionelle og unge i målgruppen, kan vi opsummere, at forud for at tænke i relevante indsatser målrettet udsatte unge, er det værd at være opmærksom på følgende:

- (mis)brug af fitnessdopingstoffer ligger (hos nogle bosteder) langt nede på listen over problematikker, de håndterer.
- Nogle udsatte unge har en grundlæggende afvisning over for velmenende råd og skræmmende informationer.
- Løftede pegefingre over for målgruppen er særligt problematiske.
- Målgruppen af udsatte unge kan have særligt svært ved at tænke langtidskonsekvenser.
- Information om steroider kan måske have den omvendte virkning, da det i værste fald kan inspirere særligt udsatte.

6.3 Bud på den gode, forebyggende indsats - "Oplysning, oplysning, oplysning!"

Med udgangspunkt i de perspektiver og bud på forebyggende indsatser, som informanterne i undersøgelsen er kommet med, vil vi i de kommende afsnit skitsere en række bud på, hvordan sådanne indsatser kunne se ud.

Citatet fra denne overskrift er hentet fra en besvarelse i spørgeskemaet, hvor en fagperson svarer på, hvad en forebyggende indsats bør indeholde. Dette budskab stemmer overens med størstedelen af perspektiverne fra både unge og fagpersoner, som vedrører øget og forbedret oplysning.

Flere påpeger også, at de unge generelt har lav viden om fitnessdopingstoffer og bivirkningerne heraf, og særligt unge i udsatte positioner bliver fremstillet som en gruppe, der ikke har kendskab til eller anerkender de potentielt skadelige konsekvenser. En misbrugskonsulent udtaler eksempelvis, at hun ikke ved, hvor mange gange hun har hørt unge i målgruppen sige, at "hvis man ved, hvad man gør, så er det jo ikke farligt", hvilket understreger den grundlæggende misinformation, der synes at florere blandt (nogle af) disse unge.

Fire unge-informanter tilkendegiver da også, at de ikke har tilstrækkelig viden om fitnessdopingstoffer, både i forhold til brugen af dem og i forhold til bivirkninger. En femte ung forklarer, at hans viden om træning og bivirkninger ved steroider er med til at afholde ham fra at bruge dem, og den sjette, som tidligere har brugt steroider, mener, at han tidligere havde for lidt viden om konsekvenserne.

To af de unge, der stadig bor på et bosted, efterspørger specifikt mere viden om bivirkninger og træning generelt. Den ene påpeger, at mere viden om, at man f.eks. kan risikere ikke at kunne få børn ville afskrække ham yderligere, mens den anden nævner, at bedre viden om effektiv træning uden steroider måske ville afholde mange fra at begynde, da de således ville kunne få de ønskede kropslige resultater uden. Dette perspektiv understøttes også af den kvindelige informant.

Den unge med steroiderfaring fortæller direkte, at hvis han kendte til de konsekvenser, som han nu lider af, så var han aldrig startet. Den unge-informant, hvor steroider er udbredt i hans omgangskreds, siger, at hans viden om de mange negative konsekvenser har afholdt ham fra at begynde. På et tidspunkt havde han stærkt overvejet at prøve det, men lige inden, han skulle prøve, oplevede han på egen hånd, at en ven besvime:

"Jeg havde egentlig også sagt ja til at prøve det. Min kammerat skulle lige have et stik før mig, og så faldt han sgu om. Han besvime, og så væltede han bare forover og lå med nålen i ballerne. Og så stod jeg og kiggede på det og tænke "Ej, det tror jeg lige, at jeg springer over."

(Ung, 22 år)

På trods af disse klare opfordringer til mere viden og information, gør de unge informanter samtidig opmærksom på nogle af de faktorer, som er præsenteret tidligere – særligt i forhold til unges manglende respekt eller frygt for fremtidskonsekvenser. Selvom den ene informant hævder, at han aldrig var startet, hvis han kendte til konsekvenserne, sagde han tidligere i interviewet, at han havde hørt om den høje risiko, men blot var ligeglad og slet ikke tænkte på konsekvenserne dengang, først da han personligt havde oplevet dem. I forlængelse af dette nævner en anden ung, at han tror, at de fleste er klar over de potentielle bivirkninger, men blot er ligeglade, og sammenligner det med unges brug af cigaretter på trods af adskillige kampagner om bivirkningerne af dette. Ifølge ham tænker de fleste unge ikke på 'den lange bane', og information om bivirkninger kan derfor have svært ved at gøre indtryk på denne målgruppe, men det betyder ifølge informanterne dog ikke, at man ikke bør forsøge.

Den forebyggende oplysning kan dog komme fra mange forskellige kanaler og italesættes på forskellige måder. I det følgende kommer vi først med fire bud på, *hvor* eller *hvem* denne information og oplysning kan komme fra, hvorefter vi kommer ind på, *hvordan* oplysningen kan eller bør gives. Afslutningsvist behandler vi selvstændigt fitnesscentre som arena for indsatser.

6.3.1 Hvor/hvem bør oplysningsindsatser komme fra?

Med udgangspunkt i informanternes perspektiver på forebyggende indsatser, vil vi i dette afsnit præsentere følgende bud på hvilke platforme eller areaner, der ville være relevante afsendere af information og oplysninger om fitnessdopingstoffer generelt: folkeskolen, sociale medier, tidligere brugere samt bosteder.

Forløb i folkeskolen

Der er en generel pointe fra fagpersoner om, at en oplysningsindsats bør begynde allerede i folkeskolen, eksempelvis som en del af idrætsundervisningen. Herved vil indsatsen/oplysningen ikke kun være målrettet gruppen af udsatte unge, men derimod unge generelt. Dette vurderer flere fagpersoner vil være fordelagtigt, idet gruppen af mere udsatte børn og unge ikke har muligheden at fravælge undervisning i folkeskolen, ligesom de vil have senere i livet, hvis de ikke ønsker at gå videre i skole- og uddannelsessystemet. Som eksempel forklarer en ansat på et bosted, at:

”Alt bør komme fra noget information på folkeskoleniveau, som så skal være grobund for, at man på et senere tidspunkt, selv hvis man frafalder folkeskolen, at man så har fået en form for baggrundsviden med sig. Det kunne være nogle kampagner eller noget undervisningsmateriale til den eksisterende idrætsundervisning. Altså ligesom at man har undervisning om seksualundervisning og omkring stoffer, så synes jeg da også, at man i idrætsfaget bør have en form for berøring med brugen af ergogene stoffer og snakke om, hvad bevæggrunde bag er.”

(Ansæt på bosted)

Denne fagperson argumenterer for, at tidlig undervisning om bivirkninger og konsekvenser samt god vejledning i korrekt og effektiv styrketræning vil danne et godt grundlag for at undgå at tage ufornuftige og farlige valg i forhold til fitnessdopingstoffer senere i livet.

En misbrugskonsulent på et bosted har lignende overvejelser og understreger pointen om, at det ikke kun er unge på opholdssteder eller fra hårde kår, der bruger steroider, men at det ses i flere samfundslag. Derfor argumenteres der også for, at denne undervisning skal starte i folkeskolen, og også gerne fortsætte på ungdoms- og erhvervsuddannelserne, så viden kommer bredt ud og potentielt afholder flere unge (og voksne) fra forskellige samfundslag fra at påbegynde (mis)brug af fitnessdopingstoffer. En indsats med øget information og undervisningsmateriale, der starter på folkeskoleniveau, vil således kunne hjælpe en bred gruppe af unge med både udsat og mere velfungerede baggrund.

To unge i målgruppen er også fortalere for indsatser i folkeskolen. Her siger én, at undervisning om f.eks. bivirkninger *”måske kan være en øjenåbner for mange”* og afholde dem fra at begynde. Han foreslår at inkorporere dette i undervisningsmateriale om stoffer generelt, mens den anden foreslår at gøre det til en del af pensum i idræts- og/eller biologitimerne.

En anden ung i målgruppen nuancerer dette bud på en indsats: Han ser også klare fordele i at lave undervisning om steroider og dens konsekvenser i slutningen af folkeskolen, da det måske kan danne et sundt, informeret grundlag, der afholder folk fra at begynde i fremtiden. Han har selv hørt om konsekvenser i skolen og fra sine forældre, hvilket har påvirket ham i retning af ikke at ville tage det. Han italesætter dog også en skepsis i forhold til sådan en indsats, da det ifølge ham kan *”briste eller bære”*: Ved at gøre folk opmærksomme på, at stoffet findes, er til at få fat på og har en stor effekt, vil der måske være nogle drenge, som i stedet for at blive afskrækket faktisk bliver inspireret til at begynde.

Aktivt brug af sociale medier

Foruden kampagner på skoler kan der med baggrund i de fagprofessionelles bud på indsatser tænkes i at lave indsatser på sociale medier, da mange unge påvirkes af disse. Her foreslås det generelt at forske mere i unges brug af disse medier, og hvordan medierne påvirker de unges selv- og kropsopfattelse, men også mere konkret for en organisation som Anti Doping Danmark at lave et samarbejde med personlige trænere og andre træningsinfluencere. Det foreslås, at disse personer kan agere som rollemodeller, der aktivt kritiserer fitnessdopingstoffer og gør opmærksom på de mange farlige konsekvenser.

Tidligere brugere som førstehandsberetning om (mis)brugets konsekvenser

Nogle fagpersoner foreslår at lave forebyggende informationskampagner- og oplæg, hvor man inddrager tidligere brugere af fitnessdopingstoffer. En førstehandsfortælling om deres erfaringer, hvilke konsekvenser brugen har haft for dem, samt hvad der fik dem til at stoppe, vurderes at virke både mere spændende og have større gennemslagskraft end informationer formidlet af en idrætslærer. Denne pointe italesættes bl.a. af ansatte på bosteder, som allerede selv underviser i brugen af fitnessdopingstoffer. Her ser man fordelene ved at have en udefrakommende med en personlig erfaring til at lave oplæg, da det kan medføre stor opmærksomhed fra de unge. Spørgsmålet om, hvorvidt det er mest fordelagtigt, at en lærer eller tidligere bruger formidler indsatsen i folkeskolen, afhænger ifølge en ung i målgruppen af, hvor stor viden læreren har om steroider og træning generelt.

Hvis de er godt klædt på til at fortælle om emnet, er det ifølge denne informant ikke nødvendigt med eksterne oplægsholdere. Dette aspekt italesættes også af en anden ung:

”Læreren skulle helt sikkert være blevet sat ind i det. Så det kunne et kursus, der blev gjort tilgængelige for alle idrætslærere. Man kan jo ikke forvente, at den enkelte lærer ved alle fakta om det, så det ville kræve et forløb, de skulle igennem. Og ellers kunne der også være nogle, som kom ud og fortalte om det i et enkelt foredrag til hele udskolingen. Det kunne give god mening alt efter, hvor meget deres egen lærer ved om det.”

(Ung, 19 år)

En unge-informant påpeger, at uanset hvem og hvor informationen kommer fra, så skal de ”i hvert fald være 100% ærlige, dem der kommer”. Han påpeger endvidere, at det kan være fordelagtigt, hvis et eventuelt oplæg ikke kommer fra en person fra Anti Doping Danmark, da nogle nok vil have en vis modstand mod dette og tilliden måske vil være mindre.

Tværgående indsatser på bosteder

Et enkelt bosted efterspurgte konkrete indsatser henvendt til bosteder, og her foreslår vedkommende selv en tværgående indsats for flere bosteder. Da de unge ifølge denne leder er trætte af de mange velmenende råd og løftede pegefingre af pædagogerne på selve bostedet, anbefaler han i stedet, at interesseorganisationer som LOS kan organisere oplæg eller lignende på mere neutral grund for på den måde at få de unges opmærksomhed:

”Hvis man vil have fat i den målgruppe af udsatte unge, som måske kan hælde til anabolske steroider, så skal man måske prøve at bruge de organisationer, som opholdsstederne, døgninstitutionerne er medlemmer af, til at få det faciliteret ud til deres medlemmer. Der er f.eks. LOS, de er supergode til at facilitere det ud til medlemmer. Men det er kun de private steder, så de kommunale skal man gå andre veje. Jeg tænker, at det er den vej rundt, at man skal få dem i tale. Og så kunne det være, at man kunne få det organiseret og samle et eller flere opholdssteder på neutrale steder med de unge, som kunne være interesseret i det. Og så tage den derfra.”

(Ansæt på bosted)

Tværgående indsatser fremhæves også af respondenter fra spørgeskemaet, hvor der lægges vægt på, at unge i udsatte positioner ofte er i kontakt med mange forskellige aktører som pædagoger, SSP-vejledere, sagsbehandlere, misbrugskonsulenter m.fl., og at det derfor er vigtigt, at indsatserne rækker på tværs for at virke. Fire unge i målgruppen vurderer, at et undervisningsforløb/informationsindsats med fokus på negative konsekvenser ved steroider til bosteder vil være gavnligt i forhold til at mindske brugen for unge, der kommer ud af bostedstilbudene som 18-årige. De sidste to informanter ser også positivt på informationsindsatser, men vurderer, at disse ikke bør målrettes bosteder, da de ikke ser behov for indsatser her. Den ene udtaler, at målrettede indsatser for anbragte kan være med til at ”lave et skel i samfundet” i forhold til en problematik, som ifølge hende ikke er til stede på bosteder.

Ønsket om mere viden og undervisning på bostederne kan dog tænkes at variere alt efter, hvor interesseret de unge på bostedet er i træning generelt. De seks interviewede i denne undersøgelse går alle op i træning, hvilket kan have en indflydelse på deres interesse for og vurdering af en sådan indsats på bosteder.

I det ovenstående har vi præsenteret 4 bud på hvem, der kan eller bør facilitere informations-/oplysningsindsatser henvendt til målgruppen af udsatte unge. I følgende afsnit vil vi fremlægge perspektiver fra informanter i forhold til hvordan oplysning kan/bør italesættes over for målgruppen.

6.3.2 Hvordan bør oplysning til målgruppen udtænkes?

I dette afsnit vil vi præsentere tre overordnede bud fra fagprofessionelle på, hvordan man kan tænke i at nå ud til gruppen af udsatte unge med et budskab om, at der potentielt er farlige konsekvenser ved brug af fitnessdopingstoffer. Følgende områder vil blive præsenteret: dialog og individuel vejledning, oplysning som skræmmekampagne samt fitnesscentre som indsatsområde.

Dialog baseret på relation og individuel vejledning

Der er flere fagpersoner, der ser et potentiale i dialogen med de unge som et fortrøligt rum. Gennem en længerevarende, pædagogisk indsats har den voksne mulighed for at forstå den enkelte og sætte sig ind i personlige overvejelser, interesse for træning samt lyst til f.eks. at blive mere muskuløs. Dette vil give mulighed for individuel vejledning til en sund og sikker muskelopbyggende træning.

To misbrugs konsulenter understreger, at tillidsfuld, ikke-dømmende dialog er hemmeligheden bag deres succes i forhold til at få de unge til enten at undgå at begynde på steroider eller stoppe et igangværende brug:

”Så den måde, jeg gør det på, det er gennem dialog, for at få den unge til at forstå konsekvenserne af at bruge steroider. Giv dem en form for coaching, så de ved, hvad det er, og hvad bivirkningerne er, også på længere sigt. Hvad det har af betydninger.”

(Misbrugs konsulent på bosted)

En ansat på et bosted fortæller ligeledes, at de har god erfaring med at arbejde systematisk forebyggende i forhold til steroidbrug gennem en vedvarende dialog og relationsarbejde. På bostedet træner en af de ansatte sammen med de unge og tager bl.a. med dem i fitnesscenteret, når de kommer i efterværn. Den ansatte fortæller, at han har stort fokus på den tillidsfulde dialog og tidligt taler med dem om konsekvenserne ved at bruge steroider. En af de unge, som træner sammen med den ansatte, nævner selv, at det er vigtigt for ham at have denne relation, og at det er med til, at han holder sig fra steroider. Ved at træne med den ansatte bliver han vejledt i god træning og kost og motiveret til at træne hårdt - og derfor ser han også tydelige resultater samtidig med, at han har det hyggeligt. Den unge fortæller, at:

”Jeg har [pædagog fra bosted/efterværn], en god personlig ven, som man kan tage op og træne med. Og når jeg træner med ham, så kan jeg også se resultater. De kommer ikke lige i morgen, når jeg kigger mig i spejlet, men efter et lille stykke tid, skal man nok kunne se resultater. Så det der med at have en at træne med, som siger ”Hør her, det kan godt være, at du ikke er stor i morgen. Men træn sammen med mig og hold dig fra de der fucking steroider. Og så lad os se på det om en måned.”

(Ung, 22 år)

En anden ung i målgruppen påpeger ligeledes det fordelagtige i længerevarende dialog, hvor det er vigtigt at imødekomme særligt anbragte børn og unge med åbne arme uden dømmende kommentarer. Det kan ifølge denne informant få udsatte unge til i højere grad at lytte til de velmenende råd og anbefalinger.

Oplysning som skræmmekampagner?

Der er en del uenighed blandt fagpersoner i forhold til effekten af ”skræmmekampagner”. Nogle pointerer vigtigheden af særligt at oplyse om bivirkninger og konsekvenser af længerevarende brug, da bevidstheden om disse måske vil afholde nogen fra at starte et (mis)brug. En informant forklarer, at de fleste inderst inde ønsker at være ”almindelige” og stifte familie, hvor et fokus på potentielle skadelige effekter i forhold til fertilitet vil virke afskrækkende.

Der er dog også en gruppe af fagpersoner, der kritiserer mange skræmmekampagner for at være ineffektive for særligt udsatte unge grundet deres generelt manglende tillid til autoriteter, høje risikovillighed og affejning af langtidskonsekvenser:

”Det der med at prøve at skræmme, det virker ikke. Men at få nogle oplæg, foredrag, give de unge mulighed for at lære noget om det. Der er en masse videoer med en form for skræmmekampagne, og jo, det er bundfarligt og ulovligt, men det hjælper ikke at prøve at skræmme. Men det hjælper at oplyse de unge om det, hvordan det påvirker kroppen, og hvilke bivirkninger der er nu og på længere sigt.”

(Misbrugskonsulent på bosted)

I stedet for skræmmekampagner anbefales det af nogle fagpersoner, at man i højere grad bør fokusere på en nuanceret samtale om både positive og negative konsekvenser. Flere fagpersoner påpeger, at det ikke gavner at underkende steroiders meget potente effekt, men at man samtidig også bør informere om, hvordan man ved korrekt (styrke)træning også kan opnå gode resultater – uden risiko for de alvorlige bivirkninger. At man ikke ønsker skræmmekampagne er således ikke det samme som, at man ikke ønsker information om de skræmmende konsekvenser, det skal blot gives sagligt og objektivt.

Fire unge i målgruppen vurderer, at en skræmmekampagne formentligt kunne virke på dem. Informanten med egen doping erfaring præsenterer sine egne bivirkninger som et skrækscenarie og hævder, at en skræmmekampagne omkring dette måske havde afholdt ham fra at begynde, eller alternativt have hjulpet ham med at stoppe tidligere. De tre unge uden erfaring påpeger, at viden om bivirkninger som f.eks. infertilitet eller humørsvingninger afholder dem fra at begynde. Den sidste informant påpeger som nævnt tidligere, at hans venner godt kender til bivirkningerne, men er ligeglade, hvormed han vurderer, at skræmmekampagner vil have en lav effekt. I stedet påpeger han i forlængelse af ovenstående, at mere information om, at man ved korrekt styrketræning og kost kan få de samme resultater, vil have større effekt end skræmmekampagnerne. Dette pointeres også af en anden ung, som udtaler følgende som svar på, hvad han ville sige til andre unge, der overvejer at tage steroider:

”Jeg ville sige, at de skulle lade være med at tage steroider, fordi det kan fukke meget op. Så bare træn normalt, det kommer lige så godt, hvis man træner normalt, som hvis man træner på steroider. Så det kan ikke betale sig at tage steroider”.

(Ung, 15 år)

Fitnesscentre som indsatsområde

Foruden oplysning peger enkelte fagpersoner og unge også på indsatser, der specifikt vedrører fitnesscentre, da man betragter disse som den primære arena, hvor unge tilbydes steroider, og hvor der mangler opsyn og ansvarlige voksne.

Nogle fagpersoner argumenterer for tiltag, der i højere grad er målrettet den arena, som fitnesscenteret er, end det reelt er indsatser målrettet målgruppen. Det foreslås, at der bør være mere kontrol med fitnesscentre, hvor man bør sanktionere brugen af fitnessdopingstoffer yderligere ved jævnlige kontroller uden varsling, samt at fitnesscentre i højere grad skal gøres ansvarlige for, at deres medlemmer ikke bruger doping ved at indføre voldsommere konsekvenser. En misbrugskonsulent fra et bosted pointerer omvendt, at en løsning som dette ikke er fordelagtigt, idet han ikke vurderer, at kontrol og test har nogen effekt, og at han ikke tror, at det vil afholde nogen fra stofferne.

Et andet forslag, der vedrører fitnesscentre, omhandler rollemodeller i centrene. Som tidligere nævnt mangler mange udsatte unge nogle sunde rollemodeller, hvilket ifølge en gruppe af fagpersoner også gælder i fitnesscentre. Et konkret forslag er eksempelvis at gøre nogle af de veltrænede mænd i fitnesscentret til ”coaches”/ambassadører, som går med en T-shirt eller på anden vis markerer, at de er ”clean”, og at man kan spørge dem til råds om træning mm. Her er tanken, at det kan give de unge nogle nye, sundere rollemodeller. De kan ligeledes være et symbol på, at man godt kan opnå sin ønskede krop uden at tage steroider.

Dette forslag møder dog lidt divergerende holdninger: nogle fagpersoner ser det som en rigtig god idé, mens andre ikke tror på effekten af det:

”Jeg tror, at det lidt vil være luftkasteller. (...). Dem, som har lyst til at tage steroider og træne i Fitness World eller SATS, vil gøre det uagtet om en stor, stærk mand går rundt i en T-shirt, hvor der står, at han er clean eller ikke bruger steroider. Det tror jeg ikke er afskrækkende i sig selv.”

(Idrætskoordinator på bosted)

Responserne fra de unge i målgruppen er også lidt kritisk i forhold til effekten af rollemodeller i fitnesscenteret. To unge på et bosted grinte begge lidt af forslaget og siger, at det personligt ikke ville påvirke nogen af dem, og at de ikke ville spørge dem til råds. En tredje ville opfatte det som ”mærkeligt” og ikke gøre brug af det. En fjerde ungeinformant tvivler på, at man overhovedet vil kunne finde nogen, som er store nok, der kunne fungere som sådanne rollemodeller, som ikke bruger steroider. En femte er lidt tøvende og tror, at nogle vil synes godt om træningsråd, mens andre ikke vil bryde sig om det. Afslutningsvist siger han dog, at det er et godt forsøg, samt pointerer vigtigheden af, at de unge bliver mere bevidste om, at man kan skabe resultater uden steroidbrug:

”Jeg tror, at hvis man skal gøre noget for at få dem til at stoppe, så må man åbne øjnene for dem og vise, at du kan sagtens skabe gode resultater, få en flot krop og blive stærkere uden alt det der”.

(Ung, 22 år)

Den sidste ser dog positivt på forslaget og ser fordele i, at man således vil have en coach med meget erfaring, som kan hjælpe og forbedre ens træning.

Selvom målgruppen af unge ikke alle ser værdien i at have rollemodeller i fitnesscentre som en indsats, der vil have en reel effekt, ser én af de unge dog alligevel et potentiale i tiltaget ved, at man måske mere ubevidst øger unges bevidsthed om, at der er andre og mere naturlige veje til at nå ens skønhedsideal i form af en muskuløs krop.

7.0 FORSKERPERSPEKTIVER PÅ MÅLGRUPPEN OG DEN GODE INDSATS

For dels at få perspektiv på målgruppen som potentielt værende i øget risiko for (mis)brug af fitnessdopingstoffer samt at kvalificere undersøgelsens bud på indsatser, har vi afslutningsvist interviewet Anders Schmidt Vinther, som er ph.d.-studerende ved Institut for Folkesundhed, Aarhus Universitet. Han forsker i forebyggelse af motionsdoping med fokus på unge mænds brug af anabole steroider.

7.1 Forståelse af målgruppen: YOLO-typen i forhold til udsatte unge

Overordnet pointerer Anders S. Vinther et behov for indsatser målrettet gruppen af udsatte unge, da denne gruppe bredt set må formodes at være i større risiko for at påbegynde et steroidbrug grundet andre risikofaktorer som f.eks. stofmisbrug og en svær opvækst.

Tidligere i rapporten præsenterede vi en pointe fra fagpersoner om, at målgruppen af udsatte unge umiddelbart ikke vurderes at være i øget risiko for (mis)brug af fitnessdopingstoffer grundet deres manglende mentale overskud til vedvarende styrketræning sammen med et steroidbrug. I interviewet med Anders S. Vinther har vi bedt ham om at forholde sig til denne pointe, hvortil han svarer, at:

”Det er jo netop en grund til at være opmærksom på steroider. For steroider kan give dig en stor, stærk krop rigtig hurtigt - selv med en relativt beskednen indsats i træningslokalet. Og her kan vi se at YOLO-typen, som mange i jeres målgruppe formentligt ligner, planlægger deres steroidbrug mindre, gennemtænker deres beslutninger mindre, træner mindre hensigtsmæssigt og ikke går så meget op i kost og sundhed generelt. Og det kan steroiderne kompensere for. Så hvis det lige pludselig fanger dem at få en stor krop, men man ikke har tålmodigheden, så kan steroider være en ”nemmere” måde at opnå de resultater på. Så jeg tror, at man skal passe på med at afskrive det, de ser, som at der ikke er nogen risiko – måske snarere tværtimod.”

Selvom der mangler forskning på området for at kunne sige noget præcist om dette, synes argumentet om manglende mentalt overskud altså ifølge Anders S. Vinther at tale for snarere end imod en øget risiko for at påbegynde steroidbrug blandt målgruppen.

Hvis man sammenligner den gruppe af brugere, der er afhængig af steroider, og dem, der ikke er afhængig, er det ifølge Anders S. Vinther ikke tilfældigt, hvem der bliver afhængig. Han påpeger, at de afhængige steroidbrugere eksempelvis oftere har haft en problematisk barndom og opvækst, udviser dårligere selvregulering, og de bruger typisk flere forskellige fitnessdopingstoffer i større mængder. Han ser således, at udsatte unge, sammenlignet med andre unge, sandsynligvis har større risiko for at blive afhængig af steroider, hvis de begynder at tage disse stoffer. Han understreger, at dette er essentielt, idet afhængighed tilføjer en ekstra dimension til de øvrige skadevirkninger, som er forbundet med at tage disse stoffer – ikke kun fordi, at de afhængige steroidbrugere har et mere intensivt forbrug af steroider og andre fitnessdopingstoffer, men fordi afhængighed i sig selv har en række psykiske konsekvenser for den enkelte og vedkommendes omgivelser.

Dette leder ifølge Anders S. Vinther an til en anden pointe om, at styrketræning som aktivitet, trods risikoen for steroidbrug, er en særlig god måde at træne og forbedre sin evne til selvregulering på, og det kan denne gruppe af unge profitere af i særlig grad, hvorfor argumentet om manglende struktur, disciplin og overskud blandt målgruppen, måske endda kan forstås som et argument for højere risiko for (mis)brug af fitnessdopingstoffer:

”Det [styrketræning red.] kræver en stor indsats at blive stor og muskuløs, og dermed kan det være en god øvelse i selvdisciplinering og selvkontrol. Og den planlægning og rutine, som kræves for at opnå resultater i fitnesscenteret, kan være en fordel for udsatte unge, da de får noget, som er struktureret og planlagt i deres liv, som muligvis kan smitte af på andre aspekter af deres liv.”

Således ser Anders S. Vinther altså, at styrketræning kan være en særlig god idrætsaktivitet for udsatte unge, fordi det udover de sundhedsmæssige gevinster kan give dem noget af det, de ofte mangler – nemlig struktur samt succesoplevelser med at opstille et mål, lægge en plan og følge den for derigennem at nå målet.

Opsummerende vurderer Anders S. Vinther, at styrketræning kan rumme både positive og negative aspekter: på den ene side øger det risikoen for steroidbrug, særligt blandt udsatte unge grundet deres baggrund, mens det på den anden side har en lang række fordele for netop denne målgruppe.

7.2 Er det nødvendigt med en indsats målrettet unge i udsatte positioner?

”Ja! Det tror jeg sådan set” – er det korte svar fra Anders S. Vinther, som efterfølgende pointerer, at det optimale bud på interventioner er at tilbyde generelle redskaber til at begå sig i verden, når indsatsen henvender sig til de helt unge (f.eks. i folkeskolen) og i målgrupper, hvor forekomsten er meget lav. samt at adressere mål (hvorfor der eksempelvis er et behov for at have en stor og muskuløs krop) og midler (eksempelvis træning og kost).

7.2.1 Hvor finder den gode indsats sted?

I forhold til de bud på indsatser, som er præsenteret af fagpersoner i nærværende rapport, vurderer Anders S. Vinther, at "universelle indsatser" såsom forløb i folkeskolen kan være et godt bud på indsatser, men han understreger også, at indholdet i højere grad bør omhandle kropsoptagelse, kropsdyrkelse og idealer med et formål om at fremme kropstilfredshed og give de unge en realistisk forventning om, hvad der kan lade sig gøre rent kropsligt, snarere end steroider specifikt. Ligesom unge-informanterne kan han frygte, at et specifikt fokus på fitnessdopingstoffer kan inspirere nogen til at påbegynde et (mis)brug. Dette taler ind i Vinthers generelle pointe om mere risikoreducerende interventioner, der rammer bredt, hvor fokus i højere grad bør være på f.eks. life skills-interventioner, hvor man giver unge nogle redskaber til at begå sig i livet og undgå at havne i dårlige miljøer. Hertil pointerer han, at effektiv forebyggelse af risikoadfærd også kræver, at man forsøger at begrænse de forskellige anledninger, som ansporer til risikoadfærd. Det er bl.a. noget af det, man har haft succes med på Island i forhold til at forebygge unges brug af rusmidler (tobak, alkohol og cannabis) - eksempelvis gennem øget forældremonitorering og større grad af involvering i voksenstyrede fritidsaktiviteter. Her er pointen, at jo mindre tid unge har til selvtilrettelagt fritid, jo mindre er risikoen for, at de tænder deres første cigaret, drikker alkohol, prøver at ryge hash, eller stifter bekendtskab med steroider. Vinther understreger, at der naturligvis er en aldersdimension i dette, eftersom en naturlig og hensigtsmæssig del af det at være ung også er, at man får lov til at selvstændiggøre sig.

Når intervention i skolemiljøer synes at være oplagt, er det ifølge Anders S. Vinther fordi, at man over tid har adgang til hele befolkningsgruppen og kan levere interventioner mere systematisk i skolen. Han understreger, at der er et klart potentiale for at lave tidlige indsatser i folkeskolen, men påpeger samtidig, at man rent empirisk ikke ved meget om, hvordan indsatsen bør se ud.

I data fra fagpersoner vedrørende områder for indsatser, blev fitnesscentre også nævnt, hvilket Anders S. Vinther bakker op om:

"Når man starter i et fitnesscenter som ung mand, så er det typisk fordi man vil ind og løfte med vægte for at blive større, stærkere og mere muskuløs. Og ikke så overraskende er det at træne hyppigt med henblik på at opnå en større muskelmasse en af de væsentligste risikofaktorer for steroidbrug. Så der vil man kunne ramme en masse potentielle steroidbrugere."

Tidlige og mere generelle indsatser i grundskolen kan ifølge Anders S. Vinther supplere forebyggende indsatser i fitnesscentre, der således også er en oplagt arena at have for øje, når man tænker interventioner.

7.2.2 Hvem kan/bør have samtaler med de unge om fitnessdopingstoffer?

På linje med fagpersoners bud på samtalen med unge om (mis)brug af fitnessdopingstoffer som en relevant måde til at informere målgruppen om farer ved stofferne, vurderer Anders S. Vinther, at fagpersoner på bosteder er oplagte til sådanne samtaler om stofferne og om gode alternative veje til en muskuløs krop. Han påpeger, at det i samtalen vil give mening at have fokus på de mere akutte bivirkninger og de bivirkninger, som de unge rent faktisk tillægger betydning, og som derved kan være en medvirkende årsag til at afholde sig fra stofferne. De mere langsigtede bivirkninger vil (nogle af) de unge med stor sandsynlighed afvise eller have svært ved at forholde sig til, hvilket stemmer overens med vurderinger fra øvrige fagpersoner.

Uanset profession, så handler samtalen med en ung om at kende til vedkommendes situation, være nysgerrig og have en forståelse for det kropsprojekt, den unge har uden at være fordømmende over for det – "så tror jeg, at man kommer langt", fastslår Anders S. Vinther.

7.3 Forskerens bud på forebyggende indsats i forhold til målgruppen af udsatte unge

Som det første pointerer Anders S. Vinther, at det er vigtigt at forstå motivationen bag et (potentielt) (mis)brug: Hvorfor har nogle af de unge mænd overvejet at tage doping? Hvilket formål tjener den muskuløse krop? Hvordan kan man nå sit mål uden steroider som redskab?

Dertil kommer, at målgruppen for nærværende undersøgelse er udsatte unge:

”Ved socialt udsatte ser grundene for at blive stor måske anderledes ud end for andre grupper på grund af deres baggrund. Noget forskning viser eksempelvis, at steroidbrugere oftere har haft et problematisk forhold til deres far samt adfærdsvanskeligheder i deres barndom og opvækst. Og derfor tror jeg, at det er væsentligt at overveje, hvad adfærden er et symptom på, altså hvilket problem, de prøver at løse med den her adfærd. Og så gå et skridt tilbage i årsagskæden for at finde ud af, hvordan man kan adressere de problemer, som de har med i bagagen, uden steroider. Og det kan godt være at styrketræning kan være en måde at håndtere problemerne på. Men af mange grunde ville det være mest hensigtsmæssigt uden steroiderne.”

Således peger Anders S. Vinther altså på en mere individuel tilgang til at forebygge et (mis)brug af fitnessdopingstoffer blandt målgruppen, hvilket går i forlængelse af budskabet om samtalen som den gode forebyggende indsats, der også peges på fra øvrige fagpersoner.

8.0 OPSAMLLENDE PERSPEKTIVER

Med nærværende undersøgelse har vi ønsket at afdække, hvorvidt udsatte unge er i særlig risiko for brug af fitnessdopingstoffer. Herunder har vi ønsket at afdække, om der eksisterer et (mis)brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, og i så fald om det er i et omfang, der kræver en målrettet indsats – og hvilken indsats vil i givet fald være relevant? Derudover har vi søgt en forståelse af målgruppens bevæggrunde i forhold til, om udsatte unge skal forstås som en gruppe af (mis)brugere, der adskiller sig fra den mere mainstream gruppe af unge.

Undersøgelsen viser, at der findes varierende oplevelser af og konkret kendskab til udbredelsen af fitnessdopingstoffer blandt fagprofessionelle og målgruppen af unge. På baggrund af både interviews og spørgeskemaundersøgelse er det væsentligt at bemærke, at der synes at være en sammenhæng mellem fagpersoners stillingsbetegnelse (i forhold til hvor tæt de arbejder på målgruppen) og vurderingen af udbredelsen af steroider blandt udsatte unge.

Derudover er det væsentligt at bemærke, at der er en større gruppe af bosteder i undersøgelsen ikke ser problematikken omkring unges (mis)brug af fitnessdopingstoffer "her og nu", men at de vurderer, at det for mange kan blive et problem senere. Blandt undersøgelsens fagprofessionelle informanter synes der at være generel enighed om, at udsatte unge som gruppe netop er i større risiko for at påbegynde et (mis)brug, f.eks. efter endt ophold på et bosted, hvilket stemmer overens med litteraturen, der indikerer, at unge med en problematisk opvækst kan være i større risiko for at begynde på steroider. Her skal 'større risiko' både forstås i forhold til en sammenligning med øvrige unge og i forhold til den særligt sårbare periode, som fagpersoner ser, at tiden efter endt ophold på et bosted er for disse unge.

I forhold til at forstå udsatte unges bevæggrunde for (mis)brug af fitnessdopingstoffer peger undersøgelsen på nogle faktorer, som synes at have betydning for motiverne bag (mis)bruget. Først og fremmest handler brugen i høj grad om ønsket om en stor og muskuløs krop. Heri ligger tre kategorier af faktorer, som kommer i spil, når både unge i målgruppen og fagpersoner vurderer bevæggrunde til at påbegynde brug: a) indre motivationsfaktorer i form af dårligt selvværd og manglende succesoplevelser, b) sociale motivationsfaktorer i form af søge ind i et fællesskab og opnå øget status, samt c) samfundsmæssige faktorer i form af at opnå særlige kropsidealer. Det er værd at bemærke, at disse motivationsfaktorer ikke kun gælder for udsatte unge. dog ræsonnerer flere informanter i undersøgelsen, at motiverne er stærkere for målgruppen af udsatte unge.

Hvad angår behovet for en indsats på området viser undersøgelsen, at selvom alle fagprofessionelle ikke nødvendigvis genkender problematikken vedrørende (mis)brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, synes der at være en generel positiv indstilling til en forebyggende indsats. En sådan indsats vil dels kunne ramme unge bredt med eksempelvis forløb om kropsopfattelse i folkeskolen, og mere specifikt vil en forebyggende indsats kunne understøtte at mindske risikoen for, at udsatte unge påbegynder steroidbrug efter, at de eksempelvis er flyttet fra bostedet.

I forhold til hvad en relevant indsats indeholder, er der bred enighed blandt informanterne om, at øget og forbedret oplysning er centralt – både i forhold til viden om træning og kost som alternativ til steroider, men særligt i forhold til bivirkninger ved steroider.

Foruden forløb med undervisning i folkeskolen som forebyggende indsatsområde, peger flere informanter på dialogen som en relevant indsats, hvor den voksne gennem en længerevarende, pædagogisk indsats har mulighed for at forstå den enkelte og sætte sig ind i personlige overvejelser, interesse for træning samt lyst til f.eks. at blive mere muskuløs. Dette vil give mulighed for individuel vejledning til en sund og sikker muskelopbyggende træning.

Med afsæt i de centrale fund, som denne undersøgelse har præsenteret, vil der afslutningsvis i rapporten blive givet bud på relevante anbefalinger ud fra et ønske om dels at øge opmærksomheden omkring udsatte unges (mis)brug af fitnessdopingstoffer samt tænke i relevante, forebyggende indsatser henvendt til målgruppen.

9.0 ANBEFALINGER

9.1 Anbefaling #1: Øget og konkret oplysning til relevante fagpersoner

Informanter i undersøgelsen understreger, at det er væsentligt, at den voksne, der har den individuelle dialog om fitnessdopingstoffer med de unge, er godt klædt på til at vejlede og oplyse om emnet. Selvom flere informanter i undersøgelsen giver udtryk for, at de føler sig godt klædt på til at håndtere eventuelle sager med (mis)brug af fitnessdopingstoffer blandt deres unge på eksempelvis et bosted og til at facilitere dialog med de unge om træning og risiko ved brug af fitnessdopingstoffer, viser undersøgelsen også, at der er en gruppe af relevante fagpersoner, som ikke synes at have tilstrækkelig viden om dette område. Når vi ser på besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen, er der en gruppe af fagpersoner på ca. 20%, som svarer 'ved ikke' til spørgsmålet om, hvorvidt man har en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge, samt om man har kendskab til eller en fornemmelse af, at nogle af de udsatte unge har en omgangskreds, som bruger fitnessdopingstoffer. Ud fra nærværende undersøgelse kan vi ikke sige, hvad der ligger i respondenternes 'ved ikke'-besvarelser, men ud fra undersøgelsens kvalitative dataindsamling ser vi ligeledes en gruppe af fagpersoner, der ikke synes at vide noget om området. Nogle bosteder giver udtryk for at have god forståelse for problematikken, mens andre ikke syntes at have overvejet det som noget, der kunne være/blive et problem. Øvrige fagpersoner såsom organisatoriske sammenhænge og SSP-konsulenter ikke gav udtryk for, at det var noget, de havde særligt fokus på, og derfor var usikre på, hvor udbredt problematikken er i deres kredse. Der synes således at være et potentielt stort "videnshul" blandt relevante fagpersoner vedrørende viden om og kendskab til udsatte unges (mis)brug af fitnessdopingstoffer.

I forhold til pointen om, at en relevant forebyggende indsats vil være dialog mellem de unge og fagpersoner (f.eks. på bosteder), er det også en central anbefaling, at man sikrer, at disse fagpersoner er klædt på til at have denne dialog med de unge med denne rette viden om fitnessdopingstoffer i forhold til virkning, kort- og langsigtede bivirkninger ved brug mm.

Her kunne en organisation som Anti Doping Danmark være relevant i forhold til at tænke systematik omkring videndeling og oplysning henvendt konkret til denne gruppe af fagpersoner, der på forskellig vis arbejder med udsatte unge, hvad end det er på bosteder eller i kommunalt regi.

9.2 Anbefaling #2: Flere og bedre efterværnstilbud

Det er en gennemgående pointe i undersøgelsen, at selvom informanterne ikke nødvendigvis genkender problematikken omkring (mis)brug af fitnessdopingstoffer blandt udsatte unge "her og nu", ser man en potentielt stor risiko for, at målgruppen påbegynder et brug senere i livet, f.eks. når de ikke længere er på bosteder. Dette stemmer overens med litteraturen, der viser, at størstedelen (78%) af brugere begynder deres (mis)brug efter, at de er fyldt 20 år.

Nogle informanter nævner efterværn som en god løsning på, hvordan man fastholder relationen til de unge, der bliver for gamle til at være tilknyttet bosteder. Det er ikke alle bosteder, der har opfølgning med deres unge efter endt ophold, og i disse tilfælde ved man altså ikke, hvad der sker med de unge efterfølgende.

Nogle af de bosteder, som vi har talt med i forbindelse med undersøgelsen, efterspørger helt konkret efterværn, hvorved de vil have mulighed for kontakt med deres unge efter endt ophold. På bostederne har man sjældent mulighed for at have opfølgning på de unge, og de ved, at det kan være en svær og sårbar tid for de unge at komme ud af et bosted – særlig sikrede bosteder, hvor man kun har lav eller slet ingen kontakt til omverdenen under sit ophold på stedet. Således synes der altså at være en efterspørgsel på flere og bedre efterværnstilbud:

”Vores efterværnstilbud er desværre ikke noget, som kommunerne benytter i særlig høj grad. Jeg ville ønske, at der var flere kommuner, som gik mere aktivt ind i at lave bæredygtige efterværnsløsninger med de unge. Det er en meget lille del af vores samlede virksomhed, desværre, for de unge har virkeligt brug for støtte der.”

(Leder for to bosteder)

Denne leder uddyber efterfølgende, at efterværn er vigtigt, fordi de unge ofte er sårbare i disse tidlige voksenår, og flere har været anbragt stort set hele deres liv.

Blandt ansatte på bosteder synes der altså at være et udbredt ønske om bedre og flere muligheder for at vedligeholde kontakten til de unge efter endt ophold på et bosted. Vi får et indblik i potentialet ved sådanne tilbud i et interview med en ung, der fortæller, at en af de ansatte på bostedet træner sammen med de unge og bl.a. tager dem med i fitnesscenteret, når de kommer i efterværn. Den ansatte selv fortæller, at han har stort fokus på den tillidsfulde dialog og taler med de unge om konsekvenserne ved at bruge steroider. En af disse unge fortæller selv, at relationen til denne ansatte er vigtig for ham, og at det er med til, at han holder sig fra steroider. Ved at træne med den ansatte bliver han vejledt i god træning og kost, og han bliver samtidig motiveret til at træne hårdt og til at have tålmodighed i forhold til at se kropslige resultater af sin træning. Således giver dette efterværnstilbud mulighed for at målrette en indsats i forhold til at mindske risikoen for, at bostedets unge starter på steroider. Ifølge det bosted, som har et velfungerende efterværnstilbud, er det f.eks. hovedparten af de unge i efterværn, der starter til fitness, som starter sammen med en pædagog fra bostedet, og her vurderer man, at hvis de ikke gjorde dette for de unge, ville mange flere påbegynde et (mis)brug:

”Vores gruppe, hvis de bare kom ud fra bostedet og ramte et træningscenter, så vil de være klart mere udsatte end andre. Jeg tror det er vigtigt at man passer på dem. Hvis man bare sætter dem fri til at danse, så går det sådan der [knipser med fingrene].”

(Ansatt på bosted)

Ifølge ansatte på dette bosted er det centralt, at de kan gå med de unge og være i det sammen med dem. Her laver de træningsprogram sammen og kan tale om det negative ved steroider. De oplever, at det har en god effekt, og de kan se, at de unge rigtig gerne vil være sammen med dem om at træne. Her er det centralt, at disse unge, der vurderes at være i særlig risiko for at påbegynde et (mis)brug af fitnessdopingstoffer, ikke starter i et træningsmiljø på egen hånd, men sammen med en (oplyst) voksen fra et bosted, som de kender.

Hvad er 'efterværn'?

Socialstyrelsen (2021) beskriver efterværn som ”et tilbud om støtte til unge i alderen 18 til 22 år, der umiddelbart op til deres 18. år har haft en fast kontaktperson eller været anbragt uden for hjemmet. Formålet med efterværn er at bidrage til, at de unge støttes til at etablere en selvstændig tilværelse på lige fod med andre unge.”

For yderligere læsning præsenterer VIVE en litteraturgennemgang i rapporten 'Efterværn og overgange til voksenlivet' fra 2021.

LITTERATURLISTE

- Barland, B. & Tangen J. O. (2009). Kroppspresentasjon og andre prestasjoner – en omfangsundersøkelse om bruk av doping. *PHS Forskning*.
- Christiansen, A. V.; Vinther, A. S. & Liokaftos, D. (2016). Outline of a typology of men's use of anabolic androgenic steroids in fitness and strength training environments. *Drugs: Education, Prevention and Policy*.
- Christoffersen, T.; Andersen, J. T.; Dalhoff, K. P. & Horwitz, H. (2019). Anabolic-androgenic steroids and the risk of imprisonment. *Drug and Alcohol Dependence*.
- Jørstad, M. L.; Skogheim, T. S. & Bergsund, H. B. (2018). "Mer hjelp, mindre moralpreken": Hva brukere av anabole-androgene steroider ønsker fra helsetjenestene. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, vol. 35(1).
- Katznelson, N.; Pless, M.; Görlich, A.; Graversen, L. & Sørensen, N. B. (2021). Ny udsathed: nuancer i forståelser af psykisk mistrivsel. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, vol. 2(2).
- Nicholls, A. R.; Cope, E.; Bailey, R.; Koenen, K.; Dumon, D.; Theodorou, N. C.; Chanal, B.; Saint Laurent, D.; Müller, D.; Andrés, M. P.; Kristensen, A. H.; Thompson, M.A.; Baumann, W. & Laurent, J-F (2017). Children's First Experience of Taking Anabolic-Androgenic Steroids can Occur before Their 10th Birthday: A Systematic Review Identifying 9 Factors That Predicted Doping among Young People. *Frontiers in Psychology*, vol. 8.
- Pope Jr., Harrison G.; Kanayama, G.; Athey, A.; Ryan, E.; Hudson, J. I. & Baggish, A. (2014). The Lifetime Prevalence of Anabolic-Androgenic Steroid Use and Dependence in Americans: Current Best Estimates. *National Institutes of Health*, vol. 23(4).
- Sagoe, D.; Torsheim, T.; Molde, H., Andreasen, C. S. & Pallesen, S. (2014). Anabolic-androgenic steroid use in the Nordic countries: A meta-analysis and meta-regression analysis. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, vol. 32.
- Sagoe, D. (2015). Nonmedical Anabolic-Androgenic Steroid Use: Prevalence, Attitudes, And Social Perception. *University of Bergen*.
- Sandvik, M. R.; Bakken, A. & Loland, S. (2018). Anabolic-androgenic steroid use and correlates in Norwegian adolescents. *European Journal of Sport Science*, vol. 18.
- Singhammer, J. & Ibsen, B. (2010). Motionsdoping i Danmark – En kvantitativ undersøgelse om brug af og holdning til muskelopbyggende stoffer. *Syddansk Universitet*.
- Skårberg, K. (2009). Anabolic-androgenic steroid users in treatment – Social background, drug use patterns, and criminality. *Örebro University*.
- Skårberg, K.; Nyberg, F. & Engström, I. (2010). Is There an Association between the Use of Anabolic-Androgenic Steroids and Criminality? *European Addiction Research*, vol. 16.
- Vinther, A. S. & Johannisson M. R. (2020). Håndbog om fitnessdoping – baggrunds- og praksisviden om brug af dopingstoffer i fitnesscentre. Aalborg kommune og Anti Doping Danmark. 2. udgave

Hjemmesider

- VIVE (2016): <https://www.vive.dk/da/udgivelser/hvem-er-de-udsatte-og-hvordan-hjaelper-vi-dem-12283/>
- Socialstyrelsen (2021): <https://socialstyrelsen.dk/unge/eftervaern/om-eftervaern>

BILAG

BILAG I

Overblik over interviewpersoner

Vi har i alt foretaget interviews med 5 unge i målgruppen og 56 fagprofessionelle, som på forskellig vis beskæftiger sig med målgruppen. De 56 interviews fordeler sig mellem 18 interviews med ledere, pædagoger eller rusmiddelbehandlere på bosteder, 15 interviews med fagprofessionelle fra kommunale tilbud, 8 interviews med forskere eller forskningscentre, 7 interviews med fagprofessionelle fra organisatoriske sammenhænge, 7 interviews med fagprofessionelle fra den kriminelle arena og 1 med øvrige. Vi har derudover forsøgt kontakt til særligt flere bosteder – dog uden held.

Nedenstående viser et overblik over de interviewede personer.

UNGE I MÅLGRUPPEN	
Ung 1	Dreng, 16 år
	Bor på bosted
	Intet kendskab til steroider, ingen personlig erfaring.
Ung 2	Dreng, 15 år
	Bor på bosted
	Lavt kendskab til steroider, ingen personlig erfaring
Ung 3	Pige, 19 år
	Har tidligere boet på bosted, nu tilknyttet efterværn
	Lavt kendskab til steroider, ingen personlig erfaring
Ung 4	Dreng, 16 år
	Bor på bosted
	Middel kendskab til steroider blandt familie og venner, men ingen personlig erfaring.
Ung 5	Dreng, 22 år
	Har tidligere boet på bosted, nu tilknyttet efterværn
	Stort kendskab til steroider blandt omgangskreds, men ingen personlig erfaring.
Ung 6	Dreng, 25 år
	Har tidligere boet på bosted og været tilknyttet efterværn
	Stort kendskab, og personlig erfaring med brug og salg af steroider i flere år.

BOSTEDER	
I alt:	14 bosteder/opholdssteder/institutioner
Geografisk fordeling:	Hovedstaden (6)
	Sjælland (3)
	Syddanmark (2)
	Midtjylland (2)
	Nordjylland (1)
Sikrede/åbne institutioner:	Sikrede (4)
	Åbne (10)
Blanding af private og offentlige tilbud	

KOMMUNALE TILBUD (HERUNDER SSP)
SSP (7)
BørnUngeLiv
CUKU - Center for udsatte og kriminalitetstruede unge
I8+centrene
Idrætsprojektet
I8+centrene
Kommunal rusmiddelbehandler fra Ungerådgivningen
Kommunal gadeplansmedarbejder
Kommunal uddannelsesvejleder
Konsulent/AMU-koordinator

FORSKNINGSMILJØER OG VIDENSCENTE
Unge og Rusmidler – Viden og kompetencecenter
Center for Rusmiddelforskning
FERLE – Klinik for Rusmiddeltestning
5 forskere inden for undersøgelsesfeltet

ORGANISATORISKE SAMMENHÆNGE
LOS
FADD
Rådet for Socialt Udsatte
De Anbragtes Vilkår, DAV
Socialstyrelsen: Efterværn, MOVE, Unge og Rusmidler

OMRÅDE FOR KRIMINALITET
Ungekriminalforsorgen
Ungekriminalforsorgen KBH
Vestre fængsel (resocialiseringsafdeling)
To fængselsbetjente ved forskellige fængsler
Ungdomskriminalitetsnævnet
Enhedschef i et fængsel

ØVRIGE
PLAY

BILAG 2

Litteraturoverblik

I dette bilag skitseres de overordnede linjer fra litteraturen, der har relevans i forhold til undersøgelsesfeltet '(mis)brug blandt unge i udsatte positioner'. Det primære fokus i litteraturoverblikket er på, hvorvidt brugen af anabole androgene steroider (AAS) forekommer særligt blandt forskellige grupper af udsatte unge. På trods af adskillige dokumenterede bivirkninger ved AAS-brug eksisterer der generelt begrænset empirisk viden om omfanget af brugen og demografiske forskelle i brugergruppen. Enkelte forskere påpeger endda, at AAS er en af de mindst studerede misbrugte stoffer i verden (Sagoe et al., 2014).

Omfanget af AAS

Forskellige studier har gennem tiden undersøgt omfanget af AAS-brug, dog uden entydige resultater. Studierne har brugt forskellige metodiske tilgange, og undersøgelsens population er ligeledes forskellig – f.eks. i forhold til, om hele befolkningen er undersøgt, eller om man blot fokuserer på unge mænd.

I overensstemmelse med andre studier anslår Sagoe (2015), at omfanget globalt set er større for mænd (6,4%) end for kvinder (1,6%). Disse tal er højere end studier i skandinaviske lande, hvilket dog kan skyldes, at flere af disse studier undersøger en yngre målgruppe. Der er forholdsvis få empiriske undersøgelser af omfanget af AAS-brug i Danmark, men i en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt 16-60-årige danskere finder Singhammer & Ibsen (2010), at 1,5% af de adspurgte enten bruger eller har brugt steroider. Dette vil svare til, at 44.000 personer i Danmark på et tidspunkt har brugt eller aktuelt bruger fitnessdopingstoffer. Ifølge undersøgelsen er den gennemsnitlige danske bruger en ung mand på 26 år, som ofte er uden uddannelse eller har en erhvervsfaglig grunduddannelse (Singhammer & Ibsen 2010).

Selvom der ikke synes at være en stor andel af tidligere og aktuelle AAS-brugere i den danske befolkning, er det værd at være opmærksom på, at der foruden disse resultater sandsynligvis er et mørketal grundet stoffernes ulovlige karakter.

Kendetegn ved den typiske AAS-bruger

Enkelte studier fokuserer på bevæggrunde for brugen af AAS. Ifølge Barland & Tangen (2009) er den primære årsag blandt de adspurgte unge med AAS-erfaring den fysiske effekt på kroppen: at få store muskler, kunne træne mere og at få den krop, man ønsker sig, mens forsvindende muskler er en stor frygt ved at stoppe bruget.

Med et ønske om at nuancere forståelsen af forskellige bevæggrunde blandt brugere af AAS, samt at kunne pege på effektive løsningsforslag, præsenterer Christiansen et al. (2016) en typologi af AAS-brugere, som vedrører brugeres tilgang til risici og effektivitet. Her synes YOLO-typen at være relevant at se nærmere på i relation til målgruppen i nærværende undersøgelse: YOLO-typen er ofte risikovillige, unge mænd, som ikke gennemtænker konsekvenserne, har fokus på hurtige resultater og ofte indgår i forskellige former for problemadfærd som stofmisbrug og slåskampe. Ifølge to af forfatterne bag denne udgivelse, kan unge i udsatte positioner formodes at passe til beskrivelsen af YOLO-typen.

Studier har undersøgt sammenhængen mellem brugen af AAS og forskellige karakteristika, som alle falder under YOLO-typen, herunder målgruppen af unge i udsatte positioner. Ifølge disse studier har AAS-brugere ofte haft en problemfyldt opvækst (Sandvik et al. 2018; Barland & Tangen 2009; Skårberg 2009). Over en femtedel af personer med dopingerfaring er opvokset i en institution, mens 10% er vokset op i en plejefamilie (Barland & Tangen 2009). Denne kontakt med sociale myndigheder fortsætter ind i voksenårene, hvor AAS-brugere oftere er i kontakt med eller modtager hjælp fra socialhjælpsinstitutioner (Barland & Tangen 2009). Endvidere bliver selve kvaliteten af opvæksten også rapporteret signifikant mere negativt for AAS-brugere sammenlignet med ikke-brugere. I sit studie af AAS-brugere, som har søgt hjælp ved et misbrugscenter, finder Skårberg (2009), at størstedelen af brugere anså deres barndom som dårlig eller ligegyldig og oftere gennemlevede både fysisk og psykisk misbrug, samt stoffer og

kriminalitetsproblemer i hjemmet. Derudover havde de ofte dårligere oplevelser i skolen, og næsten alle brugere havde akademiske udfordringer. Litteraturen indikerer således, at unge med en problematisk opvækst kan være i større risiko for at begynde på steroider.

Foruden en problemfyldt opvækst viser empiri også en korrelation mellem brugen af steroider og forskellige former for sundhedsskadelig problemadfærd, der kan anses som særligt udbredt blandt udsatte unge (Barland & Tangen 2009; Christoffersen et al. 2019; Nicholls et al. 2017; Sagoe et al. 2014; Sagoe 2015; Sandvik et al. 2018; Skårberg 2009; Skårberg et al. 2010). Adskillige undersøgelser peger her på en sammenhæng mellem AAS-brug og misbrug af alkohol og stoffer (Barland & Tangen 2009; Nicholls et al. 2017; Sagoe et al. 2014; Sagoe 2015; Sandvik et al. 2018; Skårberg 2009). Sagoe et al. (2014) finder f.eks., at næsten 60% af stofmisbrugere enten bruger eller har brugt steroider mindst én gang i deres liv. Steroidbrugere er således ofte kendetegnet ved såkaldt 'polysubstance use'.

Typisk adfærd blandt AAS-brugere

Empirien viser desuden, at AAS-brugere i højere grad end ikke-brugere deltager i forskellige ulovlige aktiviteter, heriblandt udøvelsen af vold, overgreb, røveri og besiddelse af ulovlige våben (Barland & Tangen 2009; Skårberg 2009). Her pointerer Barland & Tangen (2009), at AAS-brugere oftere gør brug af vold, bl.a. for at opnå respekt, eller fordi det giver personerne et "kick". Denne forhøjede kriminelle aktivitet tydeliggøres ved antal domme, hvor Christoffersen et al. (2019) i deres danske studie finder, at *"AAS users have a 9-fold increased risk of being convicted of a crime compared to matched controls"*, hvilket er kontrolleret for både socioøkonomiske og psykiske faktorer. I et interview med Thea Christoffersen, foretaget i forbindelse med nærværende undersøgelse, forklarer hun bl.a. denne sammenhæng med steroiders bivirkninger i hjernen, som medfører manglende impuls kontrol og stigende aggressivitet. Hun pointerer også, at det rent empirisk er svært at vise, om brugen af steroider medfører større sandsynlighed for kriminalitet, eller om kriminalitet omvendt medfører større sandsynlighed for at bruge steroider. På baggrund af interviews og kriminalitetsdata fra AAS-brugere, der har søgt hjælp for deres misbrug, finder Skårberg et al. (2010) dog, at deres kriminalitetsniveau steg med 77% efter, at de begyndte at bruge AAS.

Der er således flere studier, som viser sammenhæng mellem AAS-brug og en adfærd, der kan anses som særligt udbredt blandt unge i udsatte positioner.

BILAG 3

Tabelloverblik

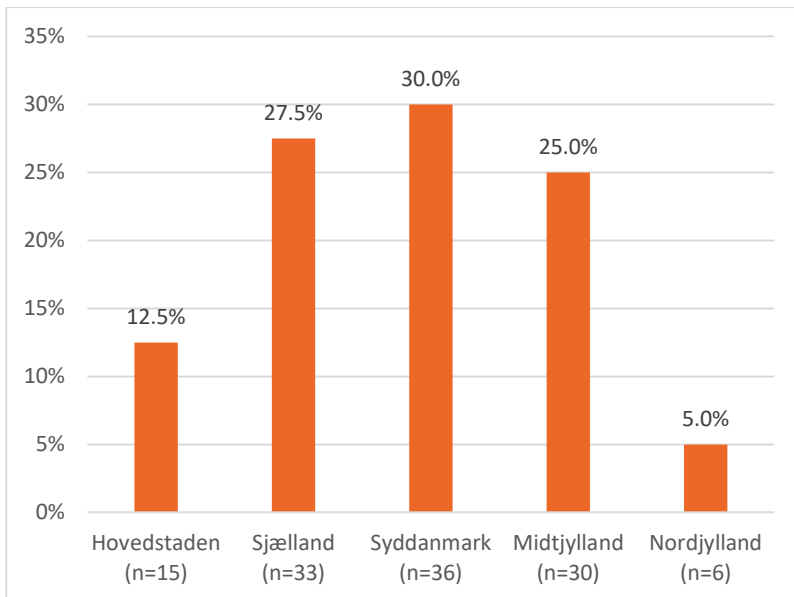

Table A: Hvilken region arbejder du i? N=antal respondenter i denne svarkategori.

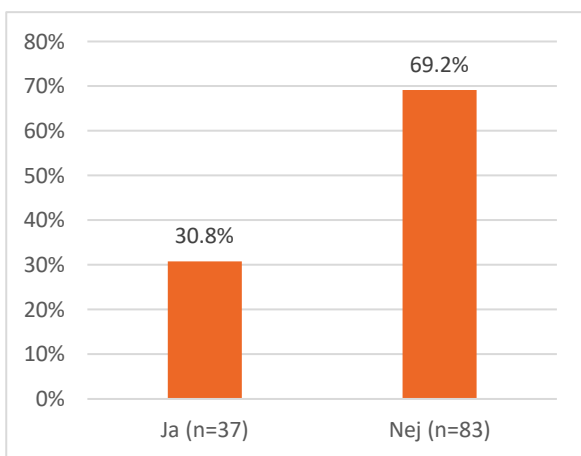
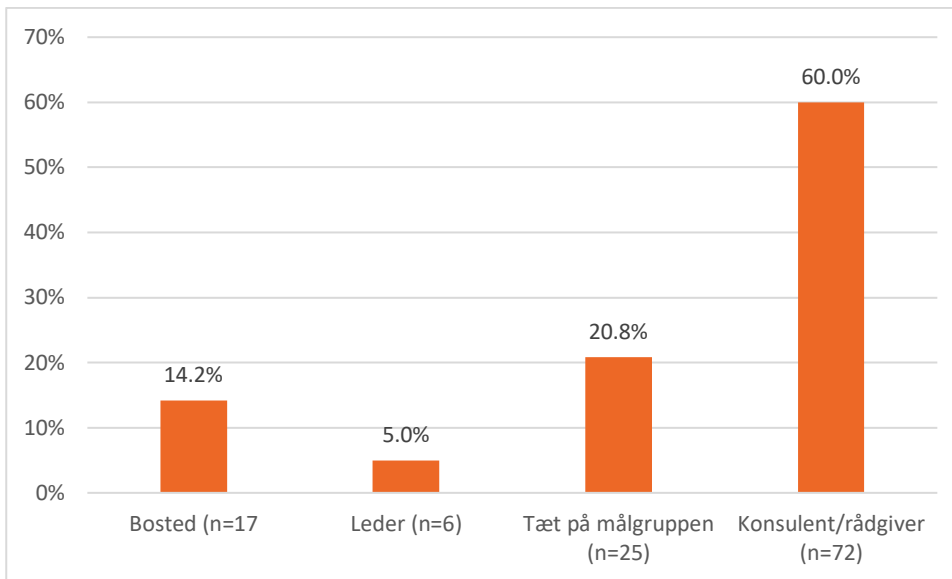
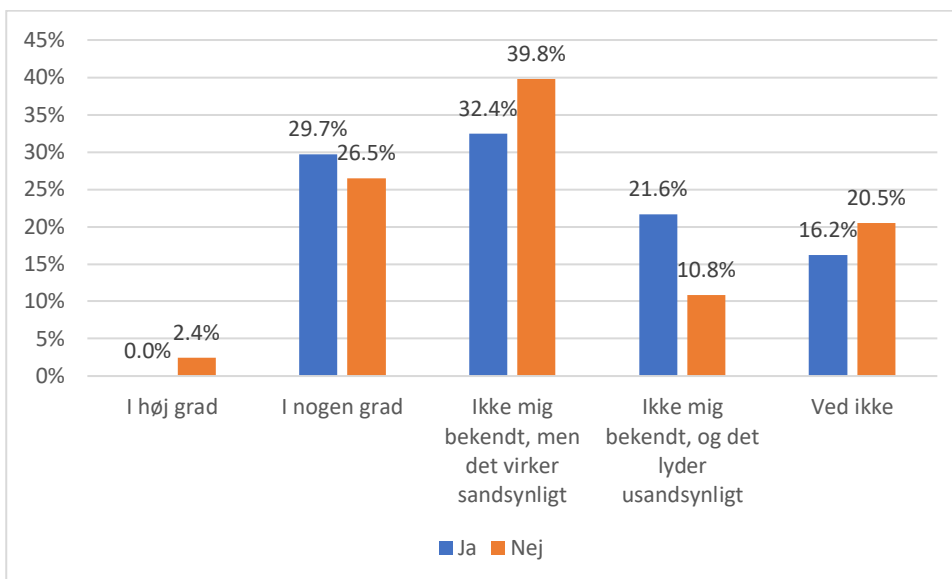

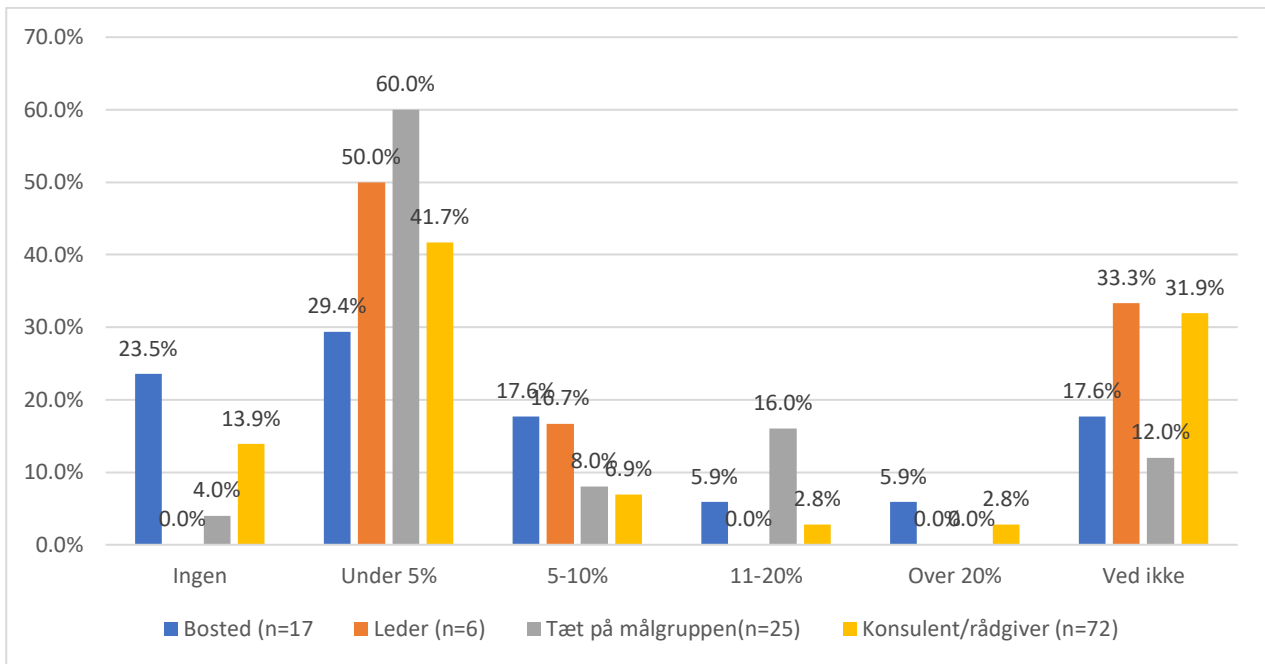
Table B: Er de unge, som du arbejder med, bosiddende i større byområder (fx Hovedstadsområdet, Aarhus, Odense eller Aalborg). N=antal respondenter i denne svarkategori.

Tabel C: Fordelingen af de kategoriserede stillingsbetegnelser. N=antal respondenter i denne svarkategori.

Tabel D: Har du en oplevelse af, at der eksisterer et brug af fitnessdopingstoffer blandt unge i udsatte positioner? Krydset med: Er de unge, som du arbejder med, bosiddende i større byområder (fx Hovedstadsområdet, Aarhus, Odense eller Aalborg)?

Tabel E: Hvor udbredt vurderer du, at fitnessdopingstoffer er blandt de unge i udsatte positioner, som du møder i dit arbejde? Krydset med stillingsbetegnelse.
 N=antal respondenter, som procentsatsen er baseret på.

BILAG 4

Kategorisering af stillingsbetegnelser

Tæt på målgruppen + SSP

Gade(plan)medarbejder
Kriminalpræventiv medarbejder
Opsøgende gademedarbejder
Rusmiddelbehandler/-konsulent
SSP-konsulent
SSP-koordinator

Leder

Afdelingsleder SSP
Leder
Leder af fritidsafdeling
Leder UU Sydfyn
Myndighedsleder ungeområdet
Teamleder
UU-leder

Konsulent/rådgiver

Akademisk medarbejder
Beskæftigelseskonsulent
Socialrådgiver
Beskæftigelsesrådgiver
Faglig koordinator
Forebyggelseskonsulent
Jobkonsulent
Konsulent
Kontaktperson i kommune
Mentor
Mentor/beskæftigelsesrådgiver
Myndighedsrådgiver
Projektmedarbejder
Psykiaterapeut
Rådgiver
Sagsbehandler
Socialrådgiver
Sygeplejerske
Uddannelsescoach
Uddannelsesvejleder
Ungdomsuddannelsesmentor
Ungeguide
Ungekonsulent
UU-vejleder
Vejleder
Virksomhedskonsulent